

KIBRIS BARIŞ HAREKATI'NIN TARTIŞMALI HADİSESİ TCG KOCATEPE MUHRİBİ OLAYI*

THE CONTROVERSIAL INCIDENT OF THE CYPRUS PEACE OPERATION: THE TCG KOCATEPE DESTROYER INCIDENT

Çağhan Sarı**

Makale Bilgisi/Article Info: Geliş/Received: 10/06/2025 Düzeltme/Revised: 27/06/2025 Kabul/Accepted: 27/06/2025

Derleme Makalesi / Review Article

Atıf / Cite as: Sarı, Ç. (2025). Kıbrıs Barış Harekati'nin Tartışmalı Hadisesi TCG Kocatepe Muhribi Olayı. *Bellek Uluslararası Tarih ve Kültür Araştırmaları Dergisi*, 7(1), 36-68. <https://doi.org/10.52735/bellek.1716438>

ÖZ

Savaşların bir başka boyutu olan “dost ateşi” kavramı, müttefiklerin yahut aynı ordu içerisinde birliklerin istihbarat veya muhaberat hatasından kaynaklanarak birbirini vurmasıdır. Kıbrıs Barış Harekati'nda Yunanistan'ın 21 Temmuz 1974 tarihinde Kıbrıs'taki Rum Alayı'na bir takviye konvoyu gönderdiği haberi üzerine Girne açıklarında bulunan TCG Adatepe, TCG Kocatepe ve TCG Mareşal Fevzi Çakmak muhripleri, Baf limanı yönünde önleme harekâtı emri almıştır. Yunan makamlarının herhangi bir konvoy göndermedikleri beyanlarına karşılık bunun bir aldatmaca olacağı ihtimalinde duran Türk Silahlı Kuvvetleri, Türk Hava Kuvvetleri'nin unsurlarını harekete geçirmiştir. 21 Temmuz öğle saatlerinde Baf bölgesine ulaşan muhripler, herhangi bir Yunan deniz unsuruna rastlamazken Türk savaş uçakları bölgeye geldiklerinde karşılarındaki Türk muhriplerini, Türk bayrağı çekmiş Yunan savaş gemileri olarak değerlendirmiştir. Yunan silahlı kuvvetlerinin başvurabileceği savaş hilelerinden biri olabileceği ihtimaline karşılık Türk uçakları, muhriplere taarruz etmiştir. Takriben beş saat süren bombardıman sonucunda TCG Kocatepe muhribi aldığı hasarlar sonucunda batmış saat 22.20'de batmıştır. Diğer iki muhrip TCG Adatepe ile TCG Mareşal Fevzi Çakmak muhripleri aldıkları hasarlara rağmen bölgeden uzaklaşarak Türk karasularına dönmüştür.

Muhriplerden Türkçe telsiz anonslarının da Yunan tarafının kolaylıkla yapabileceği, dost ateşinin önüne geçilmesine yeterli olmamıştır. Ankara Akıncı Üssü'nün Harekât Başkanlığı ile temaslarında da savaş hilesi değerlendirmesi etkili olmuştur. Bu hadise sonucunda TCG Kocatepe muhribi 54 şehit verilmiştir. Muhribin tahliye olabilen personelinden 42 kişi İsrail Deniz Ticareti Okulu teknesiyle kurtarılrken, 39 personel de bir Lübnan şilebi tarafından kurtarılmıştır. Kurtarma sallarının denizdeki akıntı ile gruplara bölünmesinden ötürü 112 personelde İngiliz unsurları ve TCG Berk gemisi tarafından kurtarılmıştır. TCG Kocatepe muhribinin batması üzerine bir soruşturma açılmıştır. Türk Hava Kuvvetleri, Türk muhriplerinin yasak ilan edilen bölgede bulunduklarını iddia etmiştir. TCG Kocatepe Muhribi olayı Türk Silahlı Kuvvetleri'nde üzüntü yaratırken hadiseden sağ kurtulan bazı muhrip personelleri ile harekât esnasında görevli bazı pilotlar anılarını kaleme almıştır.

* Bu araştırma sürecinde; TR Dizin 2020 kuralları kapsamında “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesinde” yer alan tüm kurallara uyulmuş ve yönergenin ikinci bölümünde yer alan “Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemlerden” hiçbirini gerçekleştirilmemiştir. Ayrıca bu araştırma “Etik Kurul İzni” gerektirmeyen bir çalışmadır.

** Uzman Öğretmen, Özel Acarkent Doğa Anadolu Lisesi, caghansari@gmail.com, ORCID: 0000-0002-1851-6123

Bu çalışmada hadisenin meydana gelişi, hadiseden sonra yaşananlar ve günümüzde halen sürmekte olan tartışmalar incelenmiştir. Çalışma kapsamında anılarını kaleme almış subaylardan TCG Kocatepe Muhribinde görev yapmış Em. Dnz. Kur. Yrb. Özhan Bakkalbaşıoğlu ile mülakat gerçekleştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Amfibi, Enosis, Muhrip, Kıbrıs, TCG Kocatepe

EXTENDED SUMMARY

Another dimension of wars is the concept of “friendly fire”, which is when allies or units within the same army hit each other due to intelligence or communication errors. In the Cyprus Peace Operation, upon the news that Greece had sent a reinforcement convoy to the Greek Cypriot Regiment in Cyprus on July 21, 1974, the destroyers TCG Adatepe, TCG Kocatepe and TCG Mareşal Fevzi Çakmak, located off the coast of Kyrenia, received orders for a preventive operation in the direction of the port of Paphos. Considering that this was a deception in response to the statements of the Greek authorities that they had not sent any convoy, the Turkish Armed Forces mobilized elements of the Turkish Air Force. While the destroyers that reached the Paphos region at noon on July 21 did not encounter any Greek naval elements, when the Turkish warplanes arrived in the region, they considered the Turkish destroyers facing them to be Greek warships flying the Turkish flag. In response to the possibility that this could be one of the war tricks that the Greek armed forces could resort to, the Turkish planes attacked the destroyers. Following the bombardment, which lasted approximately five hours, the destroyer TCG Kocatepe sank as a result of the damage it received and sank at 22:20. The other two destroyers, TCG Adatepe and TCG Mareşal Fevzi Çakmak, despite the damage they had sustained, left the area and returned to Turkish territorial waters. The Turkish radio announcements from the destroyers were not enough to prevent friendly fire, which the Greek side could easily do. The assessment of warfare trickery was also effective in the contacts of Ankara Akıncı Base with the Operations Directorate. As a result of this incident, 54 people were killed on the TCG Kocatepe destroyer. While 42 of the destroyer's evacuated personnel were rescued by the Israeli Merchant Marine School boat, 39 personnel were rescued by a Lebanese barge. Due to the separation of the rescue rafts into groups by the current in the sea, 112 personnel were rescued by British units and the TCG Berk ship. An investigation was opened regarding the sinking of the TCG Kocatepe destroyer. The Turkish Air Force claimed that Turkish destroyers were in the area declared off-limits. While the TCG Kocatepe Destroyer incident caused sorrow in the Turkish Armed Forces, some of the destroyer personnel who survived the incident and some pilots who were on duty during the operation wrote their memoirs. When we look at the history of wars, we see that there have been casualties as a result of friendly fire within armies in many battles. Moreover, during the Cyprus Peace Operation, the Greek National Guard was part of another mistake by shooting down a military cargo plane coming from Greece on the opposite front. Turkey experienced its saddest loss in the operation with the sinking of the TCG Kocatepe. This statement is more than a claim, it is an observation. It was repeated in documentaries and narrations prepared years later by the command staff who participated in the operation that Turkey would certainly not overshadow its success that went down in war history with the simultaneous use of land, sea and air elements in the operation. However, it is also saddening that disasters and catastrophes are forgotten in the social memory more quickly than victories. Covering up mistakes and not learning from disasters can be seen as natural human behavior. However, it should be equally natural for societies to learn from such regrettable events and take the necessary precautions to prevent them from happening again. It is useful to recall a point emphasized by the commanders whose narratives are included throughout the study after TCG Kocatepe. During wartime, almost everything may not go according to plan and instant decisions are very important. Mistakes are inevitable. Minimizing these mistakes and winning the battle by making fast and appropriate decisions is a skill. The Turkish Armed Forces have proven this capability many times. Memorializing the memories of the martyrs and veterans of TCG Kocatepe and keeping this incident alive in the social memory should not mean constantly highlighting a flaw. Minimizing these mistakes and winning the battle by making quick and appropriate decisions is a capability. The Turkish Armed Forces have proven this capability many times. Memorializing the memories of the martyrs and veterans of TCG Kocatepe and keeping this incident alive in the collective memory should not mean constantly highlighting a flaw. On the contrary, this action is a behavior that will reveal the value a society gives to all its members. This study examines the occurrence of the incident, the events that followed the incident, and the ongoing discussions today. Within the scope of the study, an interview was conducted with one of the officers who wrote his memoirs and served on the TCG Kocatepe Destroyer, Ensign Naval Staff Lt. Col. Özhan Bakkalbaşıoğlu.

Keywords: Amphibious, Enosis, Destroyer, Cyprus, TCG Kocatepe

GİRİŞ

Kıbrıs adası, 9283 kilometrekarelik yüzölçümüyle Akdeniz'in Sicilya ve Sardinya'dan sonra üçüncü en büyük adasıdır. Ada, konumu itibarıyla stratejik öneme sahiptir. Adanın ismi üzerinde birçok açıklama bulunmaktadır. Kıbrıs sözcüğünün etimolojik olarak kökenine bakıldığında kına çiçeği ile Yunan mitolojisindeki aşk tanrıçası Kipris'e dayandığı rivayet edilmektedir.¹ Bir başka iddia Latince 'bakır' anlamına gelen 'cuprum' kelimesinden adanın isminin türetildiğidir.² Ada, İskenderun körfezine doğru uzanmakta, Anamur'a 40 mil, Yunanistan ana karasına 110 mil mesafededir. Adanın iklim yapısı, İç Anadolu ile Anadolu'nun güney sahilleriyle benzerlikler göstermektedir.³ Ada, tarih boyunca birçok uygarlığın hakimiyeti altına girmiştir. Hitit, Mısır, Yunan Fenike, Asur, Pers, Büyük İskender İmparatorluğu, Roma İmparatorluğu, Doğu Roma (Bizans), Ceneviz, Venedik ve Memlûkler, sırasıyla Kıbrıs adasına tarihsel süreçle hâkim olmuşlardır. Haçlı Seferleri sırasında haçlıların işgal ve yağmasına da maruz kalmıştır. Osmanlı Devleti'nin Yavuz Sultan Selim döneminde, Memlûkler üzerine girilen Mısır seferi sırasında ada, Venedik kontrolündeydi. Memlûkler'in tasfiye edilmesinin ardından Venedik, Kıbrıs için ödediği yıllık vergiyi Osmanlı Devleti'ne ödemeye başlamıştır.⁴ Venedik'in Osmanlı Devleti'ne karşı hasmane politika izlemesi üzerine 1570 yılında ada kuşatılmış, nihayet 7 Mart 1573 tarihinde ada Osmanlı Devleti'nin egemenliğine girmiştir.⁵

Osmanlı Devleti, Anadolu Eyaleti'nden Alanya, Karaman Eyaleti'nden İçel, Sis Eyaleti'nden Zulkadir, Halep Eyaleti'nden Tarsus'u da dahil ederek bir Kıbrıs Eyaleti kurmuş ve Muzaffer Paşa'yı ilk Kıbrıs Beylerbeyi olarak atamıştır.⁶ Üç yüzyıl Osmanlı idaresinde kalan Kıbrıs, 1877-1878 Osmanlı -Rus Harbi sonrası toplanan 1878 Berlin Kongresi'nde geçici statüsüyle İngiltere'ye devredilmiştir. Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı Devleti'nin İttifak Devletleri Bloğuna katılması üzerine İngiltere, Kıbrıs'ı ilhak ettiğini ilan etmiştir.⁷ Birinci Dünya Savaşı sırasında İngiltere, adayı Filistin Cephesine yönelik bir lojistik üssü olarak kullanmıştır. Millî Mücadele döneminin başarıya ulaşarak Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla, adadaki Türk varlığına yönelik ilgi yeniden başlamıştır. 1930'larda adada yaşayan Türk varlığı, geçim sıkıntılarının baş göstermesi ve bağımsız bir Türk devletinde yaşamak arzusuyla Türkiye'ye göç etmeye başlamıştır. Adadaki siyasi hava hassaslaşarak 21 Ekim 1931 tarihinde adadaki Rumların, Yunanistan'a ilhak olabilmek için isyana girişmiştir.⁸ İngiliz yönetimi isyanı bastırırken 1935 yılında Kıbrıs'tan Türkiye'ye göç eden nüfus 20.000'i bulmuştur.⁹ 1934 yılında adada yapılan nüfus sayımında Türk nüfusunun 65.303 olarak tespit edildiği göz önüne alındığında Türkiye'ye gerçekleşen göçün yüksek bir oran oluşturduğu ortadadır. 6 Haziran 1935 tarihinde yayın hayatına başlayan Ses gazetesinde Hoca Said Efendi, 24 Haziran 1935 tarihinden başlayarak "Hicret Meselesi" başlıklı bir yazı serisi kaleme almıştır.

¹ Halil Fikret Alasya, *Kıbrıs Tarihi ve Kıbrıs'ta Türk Eserleri*, Türk Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara 1977, s. 13.

² Cevat Rüştü Gürsoy, "Kıbrıs Maddesi", *TDV İslam Ansiklopedisi*, C. 25, Türkiye Diyanet İşleri Yayınları, Ankara 2022, s. 369;

³ H.F. Alasya, *Kıbrıs Tarihi...*, s. 14

⁴ Mikail Kolutek, "Kıbrıs Barış Harekatı'nın Artvin Gazetelerine Yansımaları Üzerine Bir Basın Kritiği, *Dr. Cezmi Karasu Armağanı: Ustaya Saygı*, Gazi Kitabevi, Ankara 2021, s. 155.

⁵ H.F. Alasya, *Kıbrıs Tarihi...*, s. 78.

⁶ George Hill, *Kıbrıs Tarihi Osmanlı ve İngiliz İdaresi Dönemi 1571-1948*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2010, s. 4.

⁷ H. F. Alasya, *Kıbrıs Tarihi...*, s. 116; M. Kolutek, "Kıbrıs Barış Harekatı'nın" ..., s. 155.

⁸ Kıbrıs'la Yunanistan'ın birleşmesi yönündeki siyasi harekete Enosis denilmiştir.

⁹ Sabahattin İsmail ve Ergin Birinci, *Atatürk Döneminde Türkiye – Kıbrıs İlişkileri 1919-1938*, KKTC Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı Yayınları, Lefkoşa 1989, s. 83.

Yazar, bu göç hareketinin adadaki Türk bünyesini zayıflatacak bir sorun olarak değerlendirmesiyle Türkiye de göçlerin durması için tedbir arayışına girmiştir.¹⁰

İkinci Dünya Savaşı'nda Almanya'nın Yunanistan'ı ve Ege adalarını işgal etmesiyle Kıbrıs'a Yunan göçü başlamıştır. 24 Ocak 1942 tarihinde İngiltere'nin Kıbrıs Valisi, adaya sığınan Yunan mülteciler arasında askerliğe elverişli olanların Hayfa'ya gönderildiklerini aktarmaktadır.¹¹ 16 Nisan 1942 tarihine kadar adaya sığınan 3272 Yunan mülteciden 700'ü Hayfa'ya gönderilirken Eylül 1939'da Alman işgali altında kalmış Polonya'dan da adaya 500 Polonyalı mülteci gelmiştir.¹²

İkinci Dünya Savaşı'nın sona ermesiyle İngiltere'nin sömürge bölgelerinden çekilme politikasını izlemesi Kıbrıs'ı tartışma konusu haline getirmiştir. 16 Nisan 1950 tarihinde Rumlar, Yunanistan'a ilhak için bir plebisit düzenlemiş bu plebisit Birleşmiş Milletler tarafından geçersiz kabul edilmiştir. 23 Ocak 1950 tarihinde dönemin Türkiye Dış İşleri Bakanı Necmeddin Sadak'ın adanın İngiltere tarafından başka bir devlete bırakılmayacağına yönelik kanaatinin olduğunu açıklaması, akabinde Demokrat Parti iktidarının ilk Dış İşleri Bakanı Fuat Köprülü'nün de Kıbrıs meselesine yönelik net bir beyanatta bulunmayışı, tepkiyle karşılanmıştır.¹³ 20 Ekim 1950 tarihinde Kıbrıs Ortodoks Kilisesi Başpiskoposluğuna seçilen Makarios, Kıbrıs'ın bağımsız olup Yunanistan'a ilhakından vazgeçmeyeceğine yemin etmesi, yaklaşan sorunun ayak sesleridir.

20 Ağustos 1954 tarihinde Yunanistan, BM'ye başvurarak adada self-determinasyon hakkı talep etti.¹⁴ BM'nin talebe yanıt vermesinden önce 31 Ağustos 1954 tarihinde Faik Kaymak başkanlığında üç kişilik bir heyet, Kıbrıs'tan Türkiye'ye gelip, kamuoyunu uyarmak ve Türkiye'nin desteğini almak için girişimlerde bulundu. 11 Eylül 1954 tarihinde Ankara'da *Kıbrıs Türktür Cemiyeti* kurulurken Türkiye'deki önemli sivil toplum kuruluşları bu cemiyete desteklerini açıkladılar. 14 Aralık 1954 tarihinde BM, Yunanistan'ın talebini reddetti. 1 Nisan 1955 tarihinden itibaren adadaki Rumlar, Türk varlığına yönelik silahlı saldırılara girişti. 30 Haziran 1955 tarihinde İngiltere, adanın geleceğini görüşmek için Türkiye ve Yunanistan'ı konferansa davet etti.¹⁵ 29 Ağustos'ta Londra'da açılan konferansta, Yunan tarafı, self-determinasyon talebini yinelerken, İngiltere adadan tamamen çekilmeyeceğini ancak adadaki statünün değişmesinden yana olduğunu bildirdi. Türk tarafı ise adadaki Türk varlığının korunma altına alınmadığı hiçbir statüyü kabul etmeyeceğini bildirdi. 30 Ağustos 1955 tarihinde Londra'da beş bin Türk'ün katıldığı bir miting gerçekleşirken Türk kamuoyunda gerginlik giderek yükseldi.¹⁶ 6 Eylül 1955 günü saat 13.00'da Anadolu Ajansı'nın bildirdiği haberle Atatürk'ün Selanik'teki evine bomba atıldığı duyuruldu.¹⁷ İstanbul Ekspres gazetesi üst üste baskı yaparak haberi doğrudan aktardı.

Bu gelişmenin doğruluğu veya hadisenin sorumluları ve doğuracağı sonuçlar ele alınamadan Türk siyasi tarihine 6-7 Eylül 1955 Olayları olarak geçen büyük bir nümayiş meydana geldi.¹⁸ Olayların sonunda Londra Konferansı netice alamadan dağıldı. Rum tarafı

¹⁰ S. İsmail ve E. Birinci, *Atatürk Döneminde Türkiye...*, s. 84.

¹¹ Ulvi Keser, *Kıbrısta Türk-Yunan Fırtınası (1940-1950-1960-1970)*, Boğaziçi Yayınları, İstanbul 2006, s. 102.

¹² U. Keser, *Kıbrısta Türk-Yunan...*, s. 105.

¹³ Faruk Bekarlar, *Kıbrıs Sorunun Doğuşu Menderes Dönemi Türk Yunan İlişkileri*, Arayış Yayınları, İstanbul 2006, s. 81-82; Hüseyin Agun, *Demokrat Parti İktidarının Kıbrıs Politikası 1950-1960*, Demokratlar Kulübü Yayınları, Ankara 1997, s. 11.

¹⁴ M. Kolutek, "Kıbrıs Barış Harekati'nin" ..., s. 156.

¹⁵ Çağhan Sarı, "6-7 Eylül'ün Ezberi Sabri Yirmibeşoğlu", *İhtimal Dergisi*, Ekim 2016, S.5, s. 11.

¹⁶ Fatih Akın, *Türkiye'de Azınlık Politikaları & 6 – 7 Eylül 1955 Olayları*, Kum Saati Yayınları, İstanbul 2006, s. 136.

¹⁷ *6-7 Eylül Olayları Fotoğraflar – Belgeler Fahri Çoker Arşivi*, Yay. Yön. Zafer Karaca, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2005, s. IX.

¹⁸ Bkz: Emine Gürsoy Naskali, *6-7 Eylül Olayları Davası*, Kitabevi Yayınları, İstanbul 2007.

adada EOKA adında bir örgüt kurup Enosis için silahlı eylemlere yöneldi. Kıbrıs Türkleri varlıklarını korumak için 1955 yılında Volkan isiminde bir teşkilat kurdular. Dr. Fazıl Küçük ve Rauf Denктаş liderliğinde kurulan Türk Mukavemet Teşkilatı, açıkça savunma mücadelesine girişti.

11 Şubat 1959 tarihinde toplam yirmi maddeden oluşan Zürih Antlaşması Türkiye ve Yunanistan arasında imzalandı. 19 Şubat günü Londra’da, Kıbrıs’taki Türk ve Rum temsilcilerinin de katıldıkları toplantıda Londra Antlaşması adıyla İngiltere’nin imzalamasıyla mutabakata varıldı. Bu antlaşmanın sonucunda Kıbrıs’ta bağımsız bir Kıbrıs Cumhuriyeti kuruldu. Cumhuriyetin hükümetinde yedi Rum, üç Türk bakan olmak üzere kabine belirlendi. Devlet başkanı Makarios, başkan yardımcısı Dr. Fazıl Küçük oldu.

1. Kıbrıs Barış Harekâtı

Kıbrıs Cumhuriyeti’nin kurulmasına karşın adanın Yunanistan’a bağlanması hedefinde olan Rum kesiminde girişimler durmadı. 20 Aralık 1963 gecesi adadaki silahlı Rumlar, Türklerin yaşadığı bölgelere saldırıya geçti. Devlet hastanesinde yatmakta olan Türk hastalar, Rum doktorlar tarafından öldürüldü.¹⁹ Kumsa Baskını olarak tarihe geçen saldırılar sırasında 24 Aralık 1963’te Türk yerleşim yeri olan Ayvasıl’da katliam devam etti. Kıbrıs Türk Kuvvetleri Alay Komutanlığı’nda görevli Tabip Albay Nihat İlhan’ın eşi ve üç çocuğu öldürüldü. Bu katliamın fotoğrafları Türk kamuoyunda infiale neden oldu. 25 Aralık günü Türk jetleri adanın üzerinde uyarı uçuşları yaptı.²⁰ Türkiye, Zürih ve Londra Antlaşmalarındaki garantör devlet hakkına dayanarak adaya askeri müdahale hazırlıklarına girişti. Harekatın başarısızlığa uğrama ihtimali ile NATO üyesi Yunanistan’la bir çatışmaya girme ihtimalini ortadan kaldırmak için harekât hazırlığı Amerika Birleşik Devletleri ile paylaşıldı.²¹ ABD 5 Haziran 1964 tarihinde Türkiye’ye bir mektupla yanıt verdi. Mektup iki ülke ilişkileri tarihinde ABD Başkanı Johnson’un adıyla, “Johnson Mektubu” olarak yerini alırken verilen mesaj Türk-Amerikan ilişkilerine zarar verdi.²² Mektupta Türkiye’nin Kıbrıs’a bir müdahalede bulunması halinde ABD’nin verdiği silah ve teçhizatı kullanamayacağı, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği’nin Kıbrıs’a müdahil olması durumunda ise NATO’dan doğan yükümlülükleri yerine getirmeyeceği iletiliyordu.²³ 8 Haziran 1964’te Başbakan İsmet İnönü imzasıyla gönderilen yanıtla ABD’nin tutumu eleştirildi ve Türkiye’nin Kıbrıs’ta garantör devlet olarak müdahale hakkının meşru olduğu vurgulandı.²⁴

Türkiye’nin müdahale kozunu öne sürmesiyle Kıbrıs’taki siyasi hava bir süreliğine dindi. 1967 yılında silahlı Rum milisleri Geçitkale ve Boğaziçi’ni işgal etti. Türk ve Yunan tarafı yeniden çözüm için bir araya geldiler.²⁵ Bu görüşmelerden de netice alınamadı. 28 Kasım 1967’de Geçici Kıbrıs Türk Yönetimi kuruldu.²⁶ Kıbrıs’taki Rum kesimi ise Yunan Albay Grivas ile Kıbrıs Devleti Cumhurbaşkanı Makarios etrafında bölündü. Grivas, Türkleri silah yoluyla adadan çıkartmak bu mümkün olamayacağı sürece Türkleri katletmek yolunda ilerlerken Makarios Türkleri manen çökertmek ve ekonomik hayatta tecride itmek yoluyla Enosis’i sağlamak peşindeydi. Bu dönemde Yunanistan’da iktidarı elinde bulunduran Albaylar

¹⁹ Vehbi Zeki Serter, *Kıbrıs’ta Rum-Yunan Saldırıları ve Soykırım*, Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Ankara 2008, s. 206.

²⁰ V. Z. Serter, *Kıbrıs’ta Rum-Yunan...*, s. 216.

²¹ Haluk Şahin, *Johnson Mektubu*, Gendaş Yayınları, İstanbul 2002, s. 11.

²² Söz konusu mektup, 13 Haziran 1966 tarihinde gazeteci Cüneyt Arcayürek tarafından kamuoyuna paylaşılması üzerine Türk toplumunda tepki çekmiştir. Şerafettin Turan, *Türk Devrim Tarihi*, C.V, Bilgi Yayınevi, Ankara 2002, s. 312.

²³ Ş. Turan, *Türk Devrim Tarihi...*, s. 310-311

²⁴ H. Şahin, *Johnson Mektubu...*, s. 77-78.

²⁵ Suavi Aydın ve Yüksel Taşkın, *1960’tan Günümüze Türkiye Tarihi, İletişim Yayınları*, İstanbul 2015, s. 149.

²⁶ Kolutek, “Kıbrıs Barış Harekâtı’nın” ..., s. 158.

Cuntası, Grivas'a yakın bir siyaset takındılar. Yunanistan'la ilişkileri kopma noktasına gelen Makarios, Yunanistan Başbakanı Gizikis'e mektup göndererek EOKA-B'yi²⁷ şikâyet etti.²⁸

Makarios ile Yunanistan'ın arasındaki ilişkilerin kopma noktasına gelmesi, Kıbrıs'ta darbe söylentilerini çıkardı. 5 Temmuz 1974'te Yunan gazetesi Haravgi, Makarios'a karşı bir darbe hazırlığını işaret etti. 14 Temmuz günü Kıbrıs'a gelen Tuğgeneral Nikos Sampson, 15 Temmuz 1974 tarihinde kanlı bir darbeye Makarios'u devirdi.²⁹ Makarios İngiliz Ağrotur³⁰ üssüne sığındı.³¹ Sampson, Rauf Denktaş'a haber göndererek Türk tarafının varlığını tanıdığını bildirdi. Ancak Denktaş, söz konusu durumda kendilerinin Sampson'u tanıyıp tanımayacaklarının bir mesele olduğu yanıtını verdi. Lefkoşe Türk Elçiliği, Ankara'ya darbenin haberini verirken Türk hükümeti olağanüstü olarak durumu değerlendirmek için kabine toplantısına girdi. 16 Temmuz'da İngiltere ve ABD Büyükelçiliklerine müdahale kararı bildirildi. 17 Temmuz'da Başbakan Bülent Ecevit, diğer garantör devlet olan İngiltere'ye gitti. İngiltere Başbakanı Harold Wilson, İngiltere Dış İşleri Bakanı James Callaghan ve ABD Dış İşleri Bakan Yardımcısı Joseph Sisco ile görüşen Ecevit, müdahalenin İngiltere'yle ortak yapılması teklifini açtı. İngiltere müdahaleye yanaşmadı. Müdahaleye Arap ülkelerinden de beklenen destek gelmedi.³² İngiltere'nin çekimser kalma ihtimali göz önünde bulundurulduğu için hükümet müdahale hazırlıkları kararını almış bulunuyordu. 19 Temmuz tarihinde yurda dönen Ecevit, kabine üyeleri ve ordu komuta kademesi ile son toplantısını gerçekleştirdikten sonra müdahale kararı yazılı olarak Genelkurmay Başkanlığı'na iletildi.³³

20 Temmuz 1974 tarihinde Kıbrıs Barış Harekâtı sabah saatlerinde "Attila Harekâtı" koduyla başladı. Türkiye saatiyle saat 06.00'da başlayan hava indirmeyi iki saat sonra denizden karaya kapak atma işlemleri izledi. Hava İndirme Tugayı 1. Paraşüt Taburu, Pınarbaşı'na, 2. Paraşüt Taburu Gönyeli'ye indi. Denizden çıkarma Karaoğlanoğlu (Pladini) plajına yapıldı. İlk günün sonunda Doğruyol tepesini tutarak Girne Boğazını kontrol altına aldı. Harekâtın ilerleyen saatlerinde Rum milislerin ve Rum Milli Muhafız Ordusu'nun karşı saldırılarına Türk kuvvetleri püskürtme harekâtında başarılı olup ilerleyişe devam ederken denizde moral bozan bir gelişme yaşandı. Kocatepe muhribi Türk jetleri tarafından batırıldı. Harekâtın üçüncü günü olan 22 Temmuz'da Bora Özel Kuvveti, 3. Komando taburuyla Girne'ye girdi. Aynı gün saat 17.00 itibarıyla ateşkes kararı alındı. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin çağrısıyla Cenevre'de İngiltere, Yunanistan ve Türkiye delegasyonları bir araya geldi. İki ayrı aşamada süren Cenevre Görüşmelerinden bir netice alınamaması üzerine 14 Ağustos 1974 tarihinde Türkiye ikinci harekâtı başlattı.³⁴ 17 Ağustos'un sonunda harekatta öngörülen Yeşil Hat'ta ulaşıldı. Türk ordusu harekatta 498 şehit ve 1200 yaralı verdi.³⁵

1.1. TCG Kocatepe'nin Görevi

TCG Kocatepe muhribinin yapımına, 29 Ekim 1944'te Bethlehem Steel Corp. (San Pedro, California, U.S.A.) tarafından başlanılmıştır. 22 Mayıs 1945'te tamamlanan ve 8 Eylül 1945'te Amerikan donanmasındaki görevine USS Harwood (DD861) ismiyle başlayan gemi, ismini iki kere Navy Cross madalyası kazanan ve Leyte Körfezi savaşında şehit olan (Commander) Bruce L. Harwood 'dan almıştır. Harwood gemisi, Pearl Harbour ve Vietnam

²⁷ 1967 yılında göstermelik bir biçimde EOKA'nın dağıtılması üzerine kurulan örgüttür.

²⁸ U. Keser, *Kıbrısta Türk-Yunan...*, s. 427.

²⁹ Murat Tevfik Tenşi, *Kıbrıs Darbesi Yunan İstilas 15 Temmuz 1974*, Gülnar Yayınları, Ankara 2023, s. 207.

³⁰ Akrotiri Üssü.

³¹ M. Y. Tenşi, *Kıbrıs Darbesi Yunan...*, s. 231.

³² Fahir Armaoğlu, *Türk Dış Politikası Tarihi*, Kronik Yayınları, İstanbul, 2018, s. 199-200.

³³ U. Keser, *Kıbrısta Türk-Yunan...*, s. 443.

³⁴ Tommy Clark, *Kıbrıs Tarihi*, çev. Ekin Duru, Say Yayınları, İstanbul, 2020, s. 79.

³⁵ Salâhi R. Sonyel, *Gizli Belgelerle Kıbrıs Sorunu Kaygılı Yıllar (1974-1975)*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 2014, s. 141.

olmak üzere birçok savaşta Amerikan Donanmasına hizmet etmiştir. Harwood, 1 Şubat 1971'de donanma listesinde çıkarıldı ve 17 Aralık 1971'de Türkiye'ye satıldı ve Kocatepe adıyla Türk Donanmasına hizmet etmeye başladı.³⁶ Kocatepe, Gearing sınıfı muhrip olup deplasmanı 3.516 ton, uzunluğu 119.2 metre, genişliği 12.45 metredir. Muhribin hızı saatte 36.8 knot, personel kapasitesi 1962 yılındaki modernizasyondan sonra 247 kişidir. Muhribin silahları 4 adet 5"38 kalibre top, 1 adet Hedgehog denizaltı savar silah, 2 adet üçer Mark 46 torpidodur.

TCG Kocatepe muhribinin Kıbrıs Barış Harekâtı'nda Türk Hava Kuvvetleri tarafından batırılmasına değinmeden önce bu konuyla ilgili üç çalışma önem taşımaktadır. Eskişehir Ana Jet Üssü Komutanlığı'nda 112. Filo'da görevliyken harekâta katılan PL. Yz. İsmail Meker'in kitabı "*Kocatepe Batarken Cehennemde Ateş Kardeşliği*", TCG Kocatepe'de vazifeli Astsubay Ahmet Kuşçu'nun "*48 Saat*" kitaplarıyla TCG. Kocatepe muhribinde seyir subayı olarak görev alan Üstğ. Özhan Bakkalbaşoğlu'nun "*Kıbrıs Barış Harekâtı TCG Kocatepe Nasıl Battı (Bir Akıl Tutulması)*" başlıklı kitapları, hatırat değerindedir. Özellikle Bakkalbaşoğlu'nun kitabı akademik metodoloji içerisinde Kocatepe'nin seyrini aşamalarıyla belgelere dayanarak aktarmaktadır. Bu sebeple bu kitaplar ekseninde hadisenin meydana gelişini takip ederken bu üç değerli TSK mensubunun anılarındaki görüşleri metin içerisinde sunulacaktır.³⁷

Kıbrıs Barış Harekâtı'nın başlamasıyla 19 Temmuz'da Kocatepe muhribi, Mersin Limanı'ndan hareket etti. 20 Temmuz sabahı Kıbrıs sahilleri önlerine yaklaşan TCG Kocatepe, Girne önlerinde Türkiye'nin yasak saha ilan ettiği bölgede İngiliz, Amerikan ve Sovyet gemilerini tespit etti. İngiliz gemisinin adadaki İngiliz vatandaşlarını tahliye ettiği anlaşıldığı için İngiliz gemisi hariç diğer gemilere yasak bölgeden uzaklaşması bildirildi.³⁸ Saat 06.50'de TCG Kocatepe, Kıbrıs'taki ilk hedeflerini vurmaya başladı.³⁹ RMMO'nun topçu bataryası hakine getirdiği Zephyros Oteline, sivil hedeflere zarar vermemek adına azami dikkatle atışlar yaparak savaş dışı bıraktı.⁴⁰ Aynı gün saat 20.00'da Mersin yönüne intikale başladı. Harekâtın ikinci gününde yeni birlikleri Kıbrıs'a getirecek gemilerin olası Yunan denizaltı saldırısına karşı koruma göreviyle Mersin'den 21 Temmuz günü saat 06.15'te yeniden seyre başlayan TCG Kocatepe için bu görev E. Dz. Kur. Yb. Özhan Bakkalbaşoğlu'nun deyiimiyle sonun başlangıcıdır.⁴¹ TCG Kocatepe, saat 09.45'te TCG M. F. Çakmak ve TCG Adatepe muhripleriyle beraber Baf'ın 60 mil batısında olduğu rapor edilen Yunan konvoyunu önleme görevi aldı.⁴²

1.1. Yunan Konvoyunun Varlığı

TCG Adatepe muhribinin hasar aldığı, TCG Kocatepe'nin batırıldığı talihsiz olayın temelinde yer alan Yunan konvoyu hakkında ilk ihbar Muğla Valiliği'nden gelmiştir. 20 Temmuz günü saat 19.30 civarında Muğla Valiliği'nden Genelkurmay Başkanlığı'na iletilen mesajda Rodos Adasının mendirek liman arkasına sahilden on iki Yunan ticaret gemisinin asker yüklü olarak Kıbrıs yönüne doğru seyrettiği bildiriliyor ve teyit edilmesi isteniyordu.⁴³ 20 Temmuz'u 21 Temmuz'a bağlayan gece saat 02.00'de gelen ilk keşif uçuş raporlarında beş adet geminin saatte 10 mil hızla doğu rotasında ilerlediği bildirildi. Saat 03.20'de iletilen yeni bir

³⁶ <http://kaanaltin.com/kocatepe.html> Erişim Tarihi: 16.12.2024.

³⁷ Emekli Deniz Kurmay Yarbey Özhan Bakkalbaşoğlu ile 14 Eylül 2024 tarihinde bir mülakat gerçekleştirilmiş olup mülakatın tam metni ikinci bölümde sunulmuştur.

³⁸ Özhan Bakkalbaşoğlu, *Kıbrıs Barış Harekâtı TCG Kocatepe Nasıl Battı (Bir Akıl Tutulması)*, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2020, s. 102.

³⁹ Ö. Bakkalbaşoğlu, *Kıbrıs Barış Harekâtı...*, s. 113.

⁴⁰ Ö. Bakkalbaşoğlu, *Kıbrıs Barış Harekâtı...*, s. 121.

⁴¹ Ö. Bakkalbaşoğlu, *Kıbrıs Barış Harekâtı...*, s. 131.

⁴² Özhan Bakkalbaşoğlu, kitabında Panter kod aldı deniz karakol uçağının raporunun detaylarına yer vermektedir. Keşif uçağının bildirdiğine göre gemiler çift bacalı, aralarında nakliye gemilerinin de olduğu, konvoy süratinin 11 mil olduğu yer almaktadır. Bkz. Ö. Bakkalbaşoğlu, *Kıbrıs Barış Harekâtı...*, s. 132.

⁴³ Ulus İrkad, *1974 Baf Çarpışmaları ve Kocatepe Olayı*, Kalkedon Yayınları, İstanbul 2011, s. 103.

keşif raporunda gemilerin sayılarının ondan fazla olduğu konvoyda bir adet tankerin bulunduğu bildirildi. Sabah saatlerinde gelen bir diğer raporda ise konvoyun 10 muhrip, 2 nakliye gemisi olduğu iletildi.⁴⁴ İrkad'a göre aktarılan üç raporun üçünde de sayılar ve konvoyun nitelikleri farklılık göstermektedir.⁴⁵ Saat 06.10'da Deniz Kuvvetleri Komutanlığı'ndan harekattaki gemilere iletilen rapora göre Kıbrıs'ın batısında 60-70 mil açıklarında beşli ve altılı iki ayrı gemi topluluğunun Baf limanı istikametinde ilerlediği ancak gemilerin hangi devlet veya devletlere ait olduğunun belirlenemediği bilgisi bulunmaktadır.⁴⁶

Saat 09.05'te TCG Tınaztepe muhribinde Muharebe Subayı Dz. Tğm. Ergun Demirel'in D/K uçağı pilotu Dz. Plt. Ütğm. Âdem Bilgili ile yaptığı görüşmede 9 muhrip tarafından emniyete alınmış 11 gemilik bir konvoyun varlığı rapor edildi. Gemilerin borda numaraları ve tiplerinin ne olduğunun sorulması üzerine Tepe sınıfına benzer 212 borda numaralı muhrip olarak kayıtlara geçti.⁴⁷ Bu borda numarası Yunanistan donanmasının HS Kanaris muhribine ait olduğu notunu düşen Bakkalbaşıoğlu, bu raporun konvoy hakkındaki tek somut kanıt olduğunu ifade etmektedir.

Saat 09.30 civarında TCG M. F. Çakmak muhribi, deniz üzerinde kurtarılmayı bekleyen Hv. Plt. Ütğm. Sadık Dülger'i kurtardı.⁴⁸ Muhripler iddia edilen Yunan konvoyuna doğru ilerlerken yaklaşan Yunan konvoyu ile ilgili bir tartışmayı burada açmak gerekir. Hava keşfi askeri operasyonlar için hayati önem taşımaktadır. Bakkalbaşıoğlu'nun eserinde alıntılanan E. Kora. Atilla Kıyat'ın "Üç Yıldız Bir Penaltı" isimli kitabındaki 161-162. sayfalardaki konvoyla ilgili değerlendirmesi dikkat çekicidir. Kıyat, Rodos limanından kalktığı iddia edilen konvoyla ilgili bir değerlendirme toplantısı sırasında dönemin rütbesiyle Tuğamiral Orhan Serim'in Yunan donanmasında Başaran gemisiyle aynı sınıftan tek gemi olduğunu, konvoyda iddia edildiği gibi bu kadar sayıda muhribin olmadığına değinerek bu haberin doğru olmayacağını söylediğini aktarmaktadır.⁴⁹

Eleftherios Handrinos komutasında Baf limanına saldıran Levsos isimli Yunan amfibi gemisi yarattığı kargaşa ile Baf'a doğru bir Yunan konvoyu bilgisini teyit edilmeden doğruymuş gibi kabul edilmesinde önemli bir yanılgıya sebep oldu. 2. Taktik Hv. Kuv. K. Korg. Hulusi Kaymaklı ise keşif uçuşlarından gelen raporlar doğrultusunda 21 Temmuz sabahı menzil itibarıyla Türk savaş gemilerinin konvoyla yetişme imkânı olmadığı için konvoyla Türk Hava Kuvvetleri'nin taarruz etmesi yönünde karar verildiğini Mehmet Remzi Gökhan'ın "Kıbrıs Barış Harekatı'nda İlginç Olaylar" isimli eserinde anlatmaktadır.⁵⁰ Başara'nın kaleme aldığı, Kaymaklı'nın 1989 yılında yayınlanan Savunma ve Havacılık dergisinin üçüncü cildi dördüncü sayısında "Türk Uçakları Kıbrıs Üzerinde" başlıklı anılarında 184. Filo komutanı Bnb. Cengiz Yetkiner'e⁵¹ keşif emri verdiği, RF-84F ile bölgeye giden Yetkiner'in herhangi bir hedef göremediği bilgisi de yer almaktadır.⁵² Keşif karmaşasına rağmen ateşkes sağlanması adına Atina'da görüşmelerde bulunan ABD Dış İşleri Bakanı Yardımcısı Joseph John Sisco, Yunan makamlarıyla yaptığı görüşmelerde Yunanistan'ın Kıbrıs'a herhangi bir konvoy göndermediği, hatta Türklerin bir konvoy bulması halinde batırabilecekleri mesajını iletirken ABD

⁴⁴ U. İrkad, 1974 *Baf Çarpışmaları...*, s. 103.

⁴⁵ TCG İzmit muhribinin 19 Temmuz tarihli raporunda ise koordinatlarıyla birlikte LST Samos çıkarma gemisi ile demirli halde bir cephane gemisinden bahsetmektedir. Bkz. Ö. Bakkalbaşıoğlu, *Kıbrıs Barış Harekatı...*, s. 134.

⁴⁶ İsmail Meker, *Kocatepe Batarken Cehennemde Ateş Kardeşliği*, Papirüs Yayınları, İstanbul, 2021, s. 52.

⁴⁷ Ö. Bakkalbaşıoğlu, *Kıbrıs Barış Harekatı...*, s. 135.

⁴⁸ Sadık Dülger, hareketin ilk günü düşen F-100'den paraşütle kurtulmayı başarmış deniz üzerinde 26 saat kalmıştır. Bu pilotumuz 16 Haziran 1977'de İncirlik Üssü'ne yaklaşırken diğer koldaki bir uçakla çarpışarak şehit düşmüştür. İ. Meker *Kocatepe Batarken Cehennemde...*, s. 58.

⁴⁹ Ö. Bakkalbaşıoğlu, *Kıbrıs Barış Harekatı...*, s. 136.

⁵⁰ Ö. Bakkalbaşıoğlu, *Kıbrıs Barış Harekatı...*, s. 138.

⁵¹ Binbaşı Cengiz Girginer'in ismini yanlış hatırlamış olması ihtimali vardır (yz. notu)

⁵² Ö. Bakkalbaşıoğlu, *Kıbrıs Barış Harekatı...*, s. 140.

istihbaratından da konvoyun olmadığı bilgisi ABD Büyükelçisi Macomber aracılığıyla Ankara'ya aktarıldı.⁵³

184. filoda görevli E. Hv. Plt. Yzb. Engin Akaltan, konvoyu tespit edilmesi için gerçekleştirilen keşif uçuşları ile ilgili şöyle bahsetmektedir:

“Görevi bizim filo komutanına vermişler. Ancak onun keşif tecrübesi fazla değildi. Neyse, uçağa atladı ve gitti. Döndüğünde çektiği fotoğraflar değerlendirildi ama iyi çekilmediği için sonuçlar pek tatmin edici değildi. Yine de Foto Kıymetlendirme Subayı arkadaşım Mücahit Yavaşoğlu, filo komutanının çektiği fotoğrafları incelemeyi bitirdiğinde ‘Tamam bunlar Amerikan gemisi. Bizde de var, Yunanistan’da da var’ dedi. Defalarca aynı ifadeyi söyledi Neticede Ankara bu gemilerin bizim olmadığına karar verdi ve taarruz emri verildi. Hatırladığım kadarıyla bu göreve sadece filo komutanı gitti”.⁵⁴

Aynı filoda görevli E. Hv. Plt. Alb. Ahmet Ata ise bu görevi şöyle aktarmaktadır:

“Yunan gemi konvoyu haberleri gelince bize görev verildi. Akdeniz’in o bölümünü hep taradık. Ben de gittim. Yakıtımızın yettiği yere kadar, Rodos’a kadar gittik. Rodos’tan Baf’a doğru gelen hiçbir şey yoktu. Bu gemilerin hızı belli, Rodos-Baf arasındaki mesafe belli, Baf’a varacakları zaman belli, arada ne kadar zaman geçeceği belli. Bizim mantığımız almadı. Yani bizim o gemileri kesinlikle görmemiz gerekirdi. Fakat hiçbirimiz göremedik ve bunu rapor ettik. (...) Öyle turist gibi rastgele bir yere gidip biraz sağa biraz sola uçup gelmeyiz. Özellikle K38 kameralarının çekimleri çok iyi netice verirdi. Buna rağmen o büyütülmüş fotoğraflarda bile bir şey çıkmadı. Siz pilot olsanız ve sizi Akdeniz’e gemi aramaya gönderseler, uçağınızdaki bütün kameralarla, çekebildiğiniz kadar çok ve çeşitte fotoğraf çekmez misiniz? Biz de öyle yaptık ama gemi konvoyu falan görmedik”.⁵⁵

Yine 184. Filodaki pilotlardan E. Hv. Plt. Yb. Ali Çetinkaya, TCG Kocatepe’yi vurulduktan sonra fotoğraflayan subayıdır. O da anılarını şöyle aktarmaktadır:

“Hedefimiz Baf limanının ve açığında bulunan Yunan muhriplerinin keşfiydi. Sonradan bunların Türk olduğu anlaşıldı. Biz bölgeye gidip taarruz sonu keşfi yapacaktık. Ziver Tuncer ile beraber kalktık. Kalkış saatimizi hatırlayamıyorum. (...) Ziver Tuncer ateş hattına beni gönderdi. Ben de bir geminin üzerine gittim. Yanıyordu, bacasından yükseltilen doğru siyah bir duman çıkıyordu. Henüz batmamıştı. Ben onu fotoğrafladım. (...) Foto kıymetlendirme subayı ve ekibindekiler banyo edilen fotoğrafları görünce ‘Bu Türk gemisi’ dediler. (...) Foto kıymetlendirme ekibinin elinde bütün Yunan gemilerinin fotoğrafları vardı. İsim isim biliyorlardı. Fotoğrafları görünce bunun bir Türk muhribi olduğunu hemen söylediler. Hatta çok iyi hatırlıyorum Mücahit, geminin üzerindeki teçhizatların ve silahların konumu sayesinde kime ait olduğunu belirleyebildiklerini söylemişti. Bizi gemilerin fotoğrafını çekmeye taarruzdan sonra gönderdiler. Taarruzdan önce oraya Filo komutanı Bnb. Cengiz Girginer gitti ve ‘Yunan gemileri bana ateş etti’ diye geri döndü. Muharip uçuculuğu biraz zayıf bir komutanımızdı. Zaten harekate sadece bir kez uçtu. O da bu uçuştur. Kendisi filo komutanlığını yapmıştır. Aleyhinde konuşmak istemem ama gerçekler bunlar (...) Bu arada şunu da söylemek istiyorum. Ben gemilere doğru taarruz sonu keşfi için ya giderken ya da gelirken, şimdi tam hatırlayamıyorum, radardan aynen şu emir yayınlandı: ‘Hava Kuvvetleri Komutanı Org. Emin Alpkaya’nın emrini iletiyorum. Şu anda Kıbrıs’a gitmekte olan veya Kıbrıs üzerinde olan bütün silah yüklü uçaklar. Görev yeriniz değiştirilmiştir. Baf açıklarındaki Yunan muhriplerine taarruz edeceksiniz’ bu cümleleri aynen duydum”.⁵⁶

Çetinkaya’nın anılarında Girginer için olumlu değerlendirilmesi mümkün olmayan bir aktarım mevcuttur. Benzer ifadeler aynı kitaba söyleşi vermiş 184. Filodaki E. Hv. Kd. Bnb Hüseyin Denктаş’ın anlatımlarında da bulunmaktadır. Denктаş şöyle aktarmaktadır:

“Komutandan Kıbrıs açıklarına yaklaşan gemi konvoyunun fotoğrafını çekmesi istenmiş. Görevin çok önemli olduğunu, bunun mutlaka filo komutanı tarafından yapılması gerektiği belirtilmiş. Halbuki filo komutanına böyle bir emir verilmemesi lazım. Bir filo komutanı eğer o görevi en iyi kendisinin yapabileceğine inanıyorsa kendisi yapar, yoksa filodaki en güvendiği pilotunu görevlendirir. Bizim filo komutanının üç haftadır uçuşu yoktu. Daha Kıbrıs üzerinde tek bir uçuş dahi yapmamıştı. Yanlış burada. Peki 184. Filo komutanı Bnb. Cengiz Girginer ne yaptı? Kendisine doğrudan emir verildiği için mecburen kalktı ve göreve gitti. 36 inçlik ana şakuli makineyle geminin fotoğraflarını çekmiş. Fakat içeride buharlama yaptığı için görüntüler bulanık çıkmış. Fotoğraflarda bir

⁵³ Güneş Şahin & Emre Ahmet Korkmaz, “Kıbrıs Barış Harekati’nin İkinci Gününde Yunan Konvoyu Meselesi ve TCG Kocatepe’nin Batırılışı”, *Yazıt Kültür Bilimleri Dergisi*, 2023, C. 3, S. 2, s. 245-246.

⁵⁴ Levent Başara, Serhat Güvenç, *Kıbrıs İçin Havalandılar “G -Günü”*, Kronik Yayınları, İstanbul, 2022, s. 325.

⁵⁵ L. Başara ve S. Güvenç, *Kıbrıs İçin Havalandılar...*, s. 331-332.

⁵⁶ L. Başara ve S. Güvenç, *Kıbrıs İçin Havalandılar...*, s. 343-344.

gemi varmış ama net değilmiş. Kıymetlendirme subayı fotoğrafları inceleyip ‘Bu muhripte tek bizde, bir de Yunanistan’da var. Eğer bu gemi bizim değilse Deniz Kuvvetleri’ne sormak lazım bizim de olabilir’ demiş. Denizciler de geminin kendilerine ait olmadığını söyleyince gemilere düşman muamelesi yapıldı. Eğer bu görevi tecrübeli bir pilot yapmış olsaydı, sadece ana şakuli kamerayla çekim yapıp dönmezdi. Sağa ve sola bakan kameralarla da çekim yapılması iyi olurdu. Yani tecrübeli ve deneyimli bir pilot olsaydı birkaç yol daha denerdi (...) Filo komutanının görevini yapmış olmasına rağmen fotoğrafların net çıkmaması ve denizcilerin de hata yapıp bu geminin kendilerine ait olmadığını söylemesi Kocatepe’nin vurulmasında rol oynayan etmenlerden olmuştur. (...) Bence Cengiz Girginer’e yapılan eleştiriler haksız. Ona bir görev verdiler, o da görevini yapıp döndü. Daha iyi yapılabilir miydi? Evet yapılardı. (...) Gemiler Kıbrıs’a doğru gelirken Anamur radarı eko görmüş. Arkasından S-2E Tracker deniz karakol uçağını kaldırmışlar. Onlar da gemi ekosu var demişler. Şimdi yapılan bir diğer hataya geliyorum. Deniz karakol uçakları gözle temas kurup keşif yapmak yerine gemilere yaklaşımadan sadece radara bakmışlar. En büyük hata burada. Sadece eko bilgisinden hareketle karar vermişler. Anamur radarına ‘9-11 tane eko var’ diye bilgi aktarmışlar. Halbuki bu bilgiyi aktarmadan önce gözle teyit etmeleri gerekirdi. (...) Bu radar ekolarının alındığı, Antalya’nın güneyindeki bölgeyi tarama görevi bana verildi. Yani gemilere taarruzlar başlamadan önce ben oraya gittim. Her yerde harp gemisi aradım. 3-4 tane ticari gemi dışında hiçbir harp gemisi yoktu.”⁵⁷

Hava keşfindeki tutarsız aktarımların sonuna doğru gelirken Tuğgeneral rütbesinden emekli olmuş dönemin 184. Filo komutanı Bnb. Cengiz Girginer’in aktarımı bu noktada bir savunma kimliği taşımaktadır.⁵⁸ Girginer’in, Başara ve Güvenç’in kitabındaki beyanatları şöyledir:

“Yunan gemi konvoyuyla ilgili olarak o göreve ben gitmediğim için bilmiyorum. Değişik maksatlarla keşif görevleri için arkadaşlar gitti geldi. Pek hatırlayamıyorum. Biz her zaman gidip geliyorduk oraya ama hiçbir arkadaştan orada kendi deniz birliklerimizin olduğuna dair bir haber geldiğini hatırlamıyorum. Ancak şöyle bir şey hatırlıyorum. Adana-İncirlik’te denizci subaylar vardı. Ne maksatla orada bulunuyorlardı onu hatırlamıyorum. Çekilen fotoğraflara sonra beraber bakıyorduk. Bu fotoğraflara bakarken bir denizci subay arka arkaya ilerleyen 3-4 gemiyi tanıdı. ‘Ya bunlar bizim gemilerimiz’ dedi. Bu anlattığım gemiler vurulduktan sonra oluyor. Fotoğrafların çekilmesinden önce taarruz olmuş bitmiş. O olayda bir aymazlık vardı, bir bilgi noksanlığı oldu ki böyle bir kaza oldu. Gemilerin fotoğrafı çekilmişti ve o deniz subayı ‘Bunlar bizim gemilerimiz’ demişti ama iş isten geçtikten sonra. Böyle bir konuşma olduğunu hatırlıyorum.”⁵⁹

Girginer’in ifadelerinin satır aralarını incelemek elbette bu çalışmanın amacını teşkil etmemektedir. Ancak istisnasız olarak gerek keşif emrini veren Hulusi Kaymaklı’nın gerek 184. Filodaki diğer pilotların keşif görevini Girginer’in yerine getirdiği hususunda müşterek olmaları dikkate değerdir. 184. Filodan keşif görevine katılmış, Başara ve Güvenç’in kitabında söyleşi yer alan son isim E. Hv. Alb. Şeref Uğuriş’tir. Uğuriş’in de ifadelerinde önemli detaylar bulunmaktadır:

“Harekatın ilk günü meşhur Yunan gemi konvoyu olayı meydana geldi. Genelkurmay’dan ‘komutayı biz alıyoruz’ şeklinde bir mesaj geldi. Hava Kuvvetleri’nin bütün uçakları Genelkurmay’ın emrine verildi. Hedef Rodos ile Kıbrıs arasında denizde görülecek bütün gemilerdi. Bu sefer telsiz konuşması yapılmayacaktı. 1963 harekâtında Rumlar bizimkilerin konuşmalarını dinleyip bundan faydalanmıştı. Bu yüzden bu sefer biz havada konuşmayı yasakladık. Anamur radarı Allahlıktı zaten, yarım saat çalışır, bir saat çalışmazdı. Doğru dürüst bir radar sistem yoktu. (...) Deniz Kuvvetleri’nin Antalya Meydanı’na intikal etmiş, iki motorlu S-2E Tracker uçaklarıyla görev yapan bir (D/K) uçak filosu vardı. Bu filoda dört uçak vardı. Kendi başlarına keşif yapıyorlardı. Bu uçakların radarla keşif yapma kabiliyeti vardı. Üzerlerinde herhangi bir kamera veya fotoğraf makinesi bulunmuyordu. Dolayısıyla görüntü alma kabiliyetleri yoktu. Deniz Kuvvetleri’nin harekât merkezi, Genelkurmay’da değildi. Kara ve Hava Kuvvetleri’ninkiler oradaydı ama denizciler kendi binalarındaydı. Deniz Kuvvetleri Komutanı Ora. Kemal Kayacan kendi karargahından Genelkurmay Başkanı Org. Semih Sancar’a direkt telefon ederek ‘Komutanım benim uçaklarım tespit etmiş, Rodos’tan Kıbrıs’a doğru 21 parça gemi gidiyor’ demiş. Bunun üzerine Hava Kuvvetleri Komutanı Org. Emin Alpaya ‘Böyle bir şey var mı?’ diye bize sordu. ‘Komutanım çekilen bütün fotoğrafları size gönderdik, 15 dakikada bir keşif uçağı kaldırıyoruz, Rodos ve Kıbrıs arasında gidip geliyorlar, fotoğraflarda üç gemi dışında hiçbir şey görünmüyor, onların da kimlikleri tespit edildi’

⁵⁷ L. Başara ve S. Güvenç, *Kıbrıs İçin Havalandılar...*, s. 351-352.

⁵⁸ Girginer’in söyleşisinin yer aldığı bölümde birden fazla hususta, örn. uçakların intikali, harekât sırası vs. gibi detaylarda diğer pilotlarla çelişen anıları Başara ve Güvenç tarafından dipnotlarla açıklanmıştır. Bkz. L. Başara ve S. Güvenç, *Kıbrıs İçin Havalandılar...*, s. 356-360.

⁵⁹ L. Başara ve S. Güvenç, *Kıbrıs İçin Havalandılar...*, s. 361-362.

diye cevapladık. Gerçekten de yaptırdığım keşifler sonucunda Rodos ve Kıbrıs arasında üç tane gemi tespit edilmişti. Bunların ikisi İsrail ticaret gemisi, üçüncüsü İngiliz gemisiydi. Hava Kuvvetleri adeta çırpınıyordu. Buna (E) Hv. Plt. Kur. Alb. Behçet Tamuroğlu şahittir. Böyle bir konvoy yoktu.”⁶⁰

1.2. TCG Kocatepe'nin Batırılışı

Konvoyun olduğuna dair kesin bir kanının oluşmasıyla Başbakan Bülent Ecevit, Genelkurmay'da Yunanistan'ın her ne kadar konvoy yoktur söylemine güvenilemeyeceği değerlendirmesinde bulunmasıyla müdahale kararı alındı.⁶¹ Hazırlanan plana göre Hava Kuvvetleri 1. Taktik Hava Kuvvetleri Komutanlığı'na ait filoların denetimi 2. Taktik Hava Kuvvetleri Komutanlığı'na verildi. Deniz Kuvvetleri ile irtibatın kurulması için Genelkurmay'da bir deniz subayı görevlendirildi. 21 Temmuz günü saat 10.05'te TCG Tınaztepe'de bulunan Harp Filosu karargâhı bir durum değerlendirmesi yaparak şu emri vermiştir:

“Emrinize TCG M. F. Çakmak, TCG Kocatepe ve TCG Adatepe'yi alarak 210920 C'de Baf'ın 60 mil batısında bulunan konvoy ile temas sağlayınız ikaz ederek geri döndürünüz, dönmediği takdirde taarruz ediniz.

MD. 2/ Konvoy dönerse, bir saat süreyle aksi rotaya döndüğünü takip ediniz ve müteakiben Baf bölgesine yaklaşarak sahildeki mevcut askeri birlikleri tespit ettiğinizde bombardıman ederek Girne bölgesine dönünüz.

MD.3/ TCG Tınaztepe'yi hedef bölgesindeki atış desteği için bırakınız. Bu gemi 50.0'in emrine göre hareket edecektir.

MD.4/ GGK 50.0 ve CRC ile devamlı temas sağlayınız

MD.5/ Konvoy ikaza rağmen geri dönmezse taarruzunuzla **koordineli olarak havadan direkt destek talebinde bulununuz.**⁶²

MD.6/ Müteakip safhalarda durum ve şartlara göre GGK 50.0, TCG Tınaztepe ve TCG İzmit ile sizinle koordineli hareket için denizde buluşacaktır.

MD.7/ Birlik taktik manevralarında kuzeye çekilmeyi tercih edecektir.

MD.8/ Harekât sahasızda d/s harekatı yapılmayacaktır

MD.9/ Her zamanki başarılarınız devamını dilerim.”⁶³

Bu emirden sonra saat 10.20'de konvoyun dağılmaya başladığı, 10.32'de gelen 'konvoy zig yapıyor'⁶⁴ mesajları kafaları karıştırdı.⁶⁵ Saat 11.33'te konvoyun Kıbrıs'a 53 mil mesafede olduğu mesajının gelmesiyle TCG Kocatepe'de atmosferin gerginleştiği muhakkaktır. TCG Kocatepe komutanı Dz. Kur. Yb. Güven Erkaya, Taner Baytok'un hazırladığı “*Bir Asker Bir Diplomat*” isimli eserde o esnadaki düşüncelerini aktarmaktadır. Erkaya, üç muhriple var olduğu iddia edilen 9 Yunan muhribine taarruz etmenin zorluğunun altını çizmektedir. Yine bir başka hususta Hava Kuvvetleri'nin ilk taarruzu yapacağını, harekât sahasından uzak durulmasını değerlendirmektedir. Bir harekât sahasının çizilmediğini, kendisinin bir konum belirlemesi gerçeği karşısında hem hava unsurlarından uzak durup hem de akabinde karşısındaki konvoyu ulaşabilecek kadar yakın olmanın imkansızlığını vurgulamaktadır. Gelen raporların bazılarında 8 bazılarında 19 muhribe kadar koruma olduğu bazı raporlarda ise herhangi bir korumanın olmadığı ifadelerin yarattığı çelişkiyi de göz önünde tutmaktadır.⁶⁶

⁶⁰ L. Başara ve S. Güvenç, *Kıbrıs İçin Havalandılar...*, s. 371-372.

⁶¹ G. Şahin ve E.A. Korkmaz, “Kıbrıs Barış Harekatı'nın”..., s. 255.

⁶² Alıntılanan kaynakta koyu ve altı çizili verilmiştir.

⁶³ Ö. Bakkalbaşoğlu, *Kıbrıs Barış Harekâtı...*, s. 145.

⁶⁴ Zikzak

⁶⁵ Ö. Bakkalbaşoğlu, *Kıbrıs Barış Harekâtı...*, s. 146.

⁶⁶ Ö. Bakkalbaşoğlu, *Kıbrıs Barış Harekâtı...*, s. 147-148.

Saat 12.16'da TCG Kocatepe'ye ve diğer muhriplere Genelkurmay'ın son emri iletilildi. Emre göre yasak sahada bulunan Yunan savaş ve yardımcı gemilere ateş açılacak, Deniz Kuvvetleri Komutanı'nın takip ile bir veya iki düşman gemisinin batırılmasını istediği bildirildi. Saat 13.30 sularında Lara Burnu civarındaki kayalıklardan çıkan üç Rum hücumbotu, Türk muhripleri tarafından tespit edildi. TCG Kocatepe, TCG M. F. Çakmak ve TCG Adatepe "ateş serbest" emrini almasıyla Rum hücumbotları batırıldı. Seyre devam eden Türk muhriplerine saat 13.49'da yeni bir mesaj geldi. Mesajda "Hava taarruzları başladı, bölgeye yaklaşmayın". O dönem TCG Kocatepe'de seyir harekât merkezi subayı olan Ütgm. Özhan Bakkalbaşıoğlu, iletilen mesajda ilgili bölgenin koordinatlarının verilmemesinin altını dikkatle çizmektedir.⁶⁷ Üç muhripten oluşan filonun komodoru ve diğer kurmay subaylar arasındaki değerlendirmelerde hava unsurlarının Baf limanına taarruzda olabileceği bu nedenle Baf'ın 15-20 mil kuzeyinde seyir yapılmasına karar verildi. Saat 15.58'de Yunan çıkarma gemisinin adının "Line-Messina" olduğu mesajıyla Kocatepe'deki personelde kısa süreli bir şaşkınlık ortaya çıktı. Saat 14.50'de Panter II kod adlı deniz keşif uçağına Kocatepe Komutanı Erkaya'dan gemilere tamamen yaklaşarak milliyetlerini tespit etmesi emri verildi. Uçaktan silahının olmadığı için alçalamayacağı yanıtı geldi. Üç Türk muhribinin akıbetine yaklaşan saatlerde, 15.00'te yayınlanmak üzere Deniz Kuvvetleri Komutanlığı'na sahada herhangi bir konvoyla rastlanılmadığı bölgede sadece biri İtalyan, biri Yugoslav iki ticaret gemisinin bulunduğu raporlandı. Türk filosu yıldız istikametinde dönüşe geçince en arkada yer alan TCG Kocatepe, en öne gelmiş oldu. Saat 14.40'tan itibaren Türk uçakları ile gemiler karşılaşmaya başladı. Giderek sayısı artan Türk uçaklarına ilk olarak Kocatepe'den IFF/SIF cihazıyla dost-düşman tespitinde kullanılan sinyalleşme yapıldı. Uçakların dost olduğu tespit edildi. Saat 15.00'da uçaklar gemiler üzerinde alçak uçuşa geçince yeniden IFF/SIF cihazından tanıma tanıma yapılması istendi. Ancak bu andan itibaren Kocatepe'nin sonunu getiren olaylar zincirinin ilk adımı atılmış oldu.

Bölgeye gelen 111. ve 141. Filo uçakları Yunanistan'a karşı konuşlu iken bu görevi aldıkları için uçaklarda IFF/SIF kodları bulunmuyordu. Bu nedenle dost-düşman tanımlanması yapılamadı.⁶⁸ Saat 15.05'te uçaklardan ilk saldırı başladı. İlk hücumu uğrayan Kocatepe'den sonra Çakmak ve Adatepe muhriplerinden de saldırıya uğradıkları mesajları geldi. TCG Kocatepe aldığı ağır yaralarla sarsıldı ve personele gemiyi terk etme emri verildiği dakikalarda, saat 15.30'da TCG Adatepe, Anamur Hava Radarı'na uçak saldırısına uğradığını bildirdi.⁶⁹ Anamur Radarı'nın gemilerin Türk gemileri olduğunu ve taarruzun durdurulduğunu emrini yayınlamaya başlamasıyla 181. Filonun birinci uçuş kolu Girne Zefiros Oteli bölgesine diğer kolları Baf Liman tesislerine yönlendirildiler. Bu filoya bağlı uçaklar bombalarını bıraktıktan sonra Antalya havaalanına döndüler.⁷⁰

Saat 16.20 sularında TCG Kocatepe personeli salların üzerinde deniz üstünde dururken yeniden hava taarruzları başladı. Saat 17.00'da 191. Filo ile saat 17.30'da 112. Filoya kalkış emri verildi.⁷¹ Hava taarruzları 20.00'de sona erdi. Bu esnada Çakmak ve Adatepe muhripleri kendilerini korumak için belli bir mesafede patlayan mühimmatlarla kendilerini savunarak Türkiye istikametine yöneldiler. Saat 22.00'de alevler içerisindeki TCG Kocatepe'de peş peşe iki büyük infilak meydana geldi ve gemi saat 22.05'te tamamen sulara gömüldü.⁷² Yaşanan müessif hadise sonucunda 54 şehit verildi.

⁶⁷ Ö. Bakkalbaşıoğlu, *Kıbrıs Barış Harekâtı...*, s. 159.

⁶⁸ Ö. Bakkalbaşıoğlu, *Kıbrıs Barış Harekâtı...*, s. 163.

⁶⁹ Ö. Bakkalbaşıoğlu, *Kıbrıs Barış Harekâtı...*, s. 247.

⁷⁰ İ. Meker, *Kocatepe Batarken Cehennemde...*, s. 69-70.

⁷¹ İ. Meker, *Kocatepe Batarken Cehennemde...*, s. 107.

⁷² Ö. Bakkalbaşıoğlu, *Kıbrıs Barış Harekâtı...*, s. 269.

Deniz üzerinde kurtarılmayı bekleyen TCG Kocatepe mürettebatı, üçüncü ve dördüncü günlerde muhtelif unsurlarla kurtarıldı. Bir kısım personeli İngiliz helikopterleri ile İngiliz muhribi HMS Andromeda tarafından kurtarıldı.⁷³ Komutan Erkaya'nın da aralarında bulunduğu personel, İsrail Deniz Ticaret Okulu gemisi tarafından kurtarıldı.⁷⁴ Otuz sekiz personel TCG Berk gemisi tarafından kurtarıldı.⁷⁵ Kurtarılan personel İngiliz hava üssü ile Hayfa limanında bir süre kaldıktan sonra yurda döndü.⁷⁶

2. TCG Kocatepe'nin Batırılışı Üzerine Tartışmalar ve İddialar

Kocatepe'nin ardından gerek Hava Kuvvetleri'ndeki subaylar gerek Deniz Kuvvetleri'ndeki subaylar, anılarını kaleme alarak yahut gazetecilere demeç vererek konu üzerindeki fikirlerini açıkladı. Israrla üç muhribin de uçaklara telsizden Türkçe konuşarak "Türk gemisiyiz, bizi vurmayın" dediği ortak anlatımdır. Yine uçakların bu anonsları Yunan aldatmacası olabileceği kanısıyla temkinli yaklaştığı da anlatımlarda yer alan bir başka ortak noktadır. Harekât sırasında denizden kurtarılan pilot Dülger'in Çakmak muhribinde uçaklara kendini tanıtır uçaklardaki pilotlar tarafından tanınması da ortak anlatımlara girmektedir. Yine İsmail Meker'in kitabında bazı pilotların alçak uçuş sırasında gemilerdeki kırmızı bayrakları görüp üstelik mukavemet ateşinin de açılmayışı üzerine "bunlar Türk gemisi" denilerek hareket ettiklerini yazmaktadır. Anlatımlardaki bazı eksik ya da hatalı bilgiler de dikkat çekicidir. Hv. Plt. Ütgm. Bican Erçakır, Kaya Konakkuran'ın kaleme aldığı "*Arı Kovanı*" isimli eserinde uçaklara ilk olarak gemilerden uçaksavar ateşi açıldığını iddia etmektedir. Ancak muhriplerdeki bütün subayların anlatımlarında böyle bir ateş ilk anda gemilerden açılmamıştır.⁷⁷ İsmail Meker, Hava Kuvvetleri Komutanı'nın Deniz Kuvvetleri Komutanı ile yaptığı bir görüşmeyi teybe alarak pilotlara dinletildiği ve bu konuşmada notamlanmış sahada Türk gemilerinin olmadığı bilgisinin içerdiğini öne sürmektedir.⁷⁸ Meker gemilerin yasak bölgeyi kesin olarak bildiklerini de iddiaları arasına almaktadır.⁷⁹ Haberleşmedeki eksiklerin altını çizen bir diğer isim ise dönemin Güney Deniz Saha Komutanı Tümamiral Nejat Tümer'dir. Yaşanan müessif hadisede en önemli kusurun haberleşmedeki eksikler olduğunu belirtmektedir.⁸⁰ O halde bu acı olayın yaşanmasında kusurlu ya da sorumlular kimlerdir? Bu sorunun üzerine dönemin Genelkurmayın soruşturma aşamasına bakalım.

Kocatepe'nin batırılışının nedenleri Türk kamuoyunda muhtelif yıllarda daima gündeme gelmiştir. 21 Kasım 1974 tarihli *Hürriyet* gazetesinde Cüneyt Arcayürek konuyu köşesine taşımıştır.⁸¹ Arcayürek'in açıklamasından bir hafta sonra 28 Kasım 1974 tarihinde Genelkurmay bir açıklama yaparak bir tahkikatın açıldığı ama henüz bunun sonuçlanmadığı belirtilmiştir.⁸² Bu tahkikatın sonuçlanmaması üzerine rahatsızlık duyan isimlerin başında Oramiral Kemal Kayacan gelmektedir. Kayacan'ın 23 Ağustos 1974'te kaleme alıp dönemin Genelkurmay Başkanı Semih Sancar'a ilettiği mektup bulunmaktadır. Kayacan mektubunda Kocatepe'nin batırılışındaki kusurları tespit ettiğini ancak harekât sırasında birlik ve beraberliğin bozulmaması adına sessiz kaldığını vurgulamaktadır. Kayacan'a göre bütün kusur Hava Kuvvetleri'ne aittir. Nitekim Kayacan mektubunda bir amiralin yarım saate yakın bir süre

⁷³ Ö. Bakkalbaşıoğlu, *Kıbrıs Barış Harekâtı...*, s. 291.

⁷⁴ Ö. Bakkalbaşıoğlu, *Kıbrıs Barış Harekâtı...*, s. 324.

⁷⁵ Ö. Bakkalbaşıoğlu, *Kıbrıs Barış Harekâtı...*, s. 325.

⁷⁶ Kurtarılan personelin yaşadıkları ve olaylar sonrasında subaylar arasında yaşanan tartışmalar ve insanî öyküler için Bakkalbaşıoğlu'nun anlatımlarına bakınız.

⁷⁷ Ö. Bakkalbaşıoğlu, *Kıbrıs Barış Harekâtı...*, s. 188.

⁷⁸ İ. Meker, *Kocatepe Batarken Cehennemde...*, s. 117.

⁷⁹ İ. Meker, *Kocatepe Batarken Cehennemde...*, s. 124.

⁸⁰ Hasan Kulaç & Selçuk Erdurak, *Bir Komutan Bir Yaşam (E) Ora. Nejat Tümer 10ncu Deniz Kuvvetleri Komutanı*, Dz. K.K. Basımevi, Ankara 2008, s. 111-112.

⁸¹ U. Irkad, *1974 Baf Çarpışmaları...*, s. 134.

⁸² U. Irkad, *1974 Baf Çarpışmaları...*, s. 135.

rica hatta yalvarmasına⁸³ rağmen uçakların taarruza devam ettiğini belirtmektedir. Kayacan, 20 Ekim 1976'da Semih Sancar'a bir mektup daha yazarak sitem duygularını ifade etmektedir.⁸⁴

Ancak söz konusu tahkikat 15 Temmuz 1976 tarihinde tamamlanmış ve Genelkurmay Askeri Savcılığı takipsizlik kararı vermiştir. 17 Aralık 1976 tarihinde Manisa Milletvekili Veli Bakırlı, TBMM'ye bir önerge vererek soruşturmanın neticesini sordu. 1977 bütçe görüşmelerinde Milli Savunma Bakanı Ferit Melen meselede bir suç unsurunun bulunmadığını açıklarken 14 Ocak 1977 tarihinde Veli Bakırlı'nın önergesine yazılı cevap vermiştir. Melen'in cevabı şöyledir:⁸⁵

“20 Temmuz 1974 tarihinde başlatılan Kıbrıs Barış Harekâtı'nın devamı süresinde, 21 Temmuz 1974 günü Türk Hava Kuvvetlerine mensup uçakların taarruzuna maruz kalarak batan T.C.G. Kocatepe muhribinin batırılmasına ilişkin olayla ilgili bilgi ve belgeler Genelkurmay Başkanlığı Harekat Merkezi ile Deniz ve Hava Kuvvetleri Komutanlıklarından celbedilerek bir dosya halinde, gerekli adli tahkikata dayanak olmak üzere, 353 sayılı Kanunun 8 ve 95'inci maddeleri gereğince Genelkurmay Başkanlığı Askeri Savcılığına yapılan adli tahkikat sonucunda:

T.C.G. Kocatepe muhribin uçaklarımız tarafından batırılması olayı savaşın doğal bir sonucu olup, bu olayda savaş her kademedede yöneten ve savaşa katılan bütün komutan ve personelin herhangi bir surette ihmal ve kusurunun mevcut olmadığı, olayın savaş psikolojisi içerisinde vukua gelen, önlenmesi arzu edilmesine rağmen mümkün olmayan bir olay olduğu, bu itibarla olayda cezai sorumluluğu gerektirecek bir fiilin mevcut olmaması karşısında, olay hakkındaki 352 sayılı Kanunun 105'inci maddesi hükümlerine göre, Genelkurmay Başkanlığı Askeri Savcılığınca 15/7/1976 gün ve 1976/540 sayılı kovuşturmaya yer olmadığı kararı ve bu karara itiraz edilmediğinden kesinleşmiştir. Arz ederim”.⁸⁶

24 Haziran 1987 tarihli Sabah gazetesinde Akın Simav konu üzerine bir yazı dizisi başlattı. Yazı dizisinde yukarıda yer alan Kayacan'ın mektuplarına yer vererek kusurun haberleşmede olduğu sonucunu çıkardı. 22 Temmuz 1995 tarihli *Cumhuriyet* gazetesinde meseleyi bu kez “Kocatepe Nasıl Batırıldı” başlıklı bir yazıyla Erol Mütercimler ele aldı. Mütercimler yazısında Bakkalbaşıoğlu ile bir söyleşi yaparak gemilere bir hat çizilmediği bilgisini köşesine taşıdı.⁸⁷ Gazeteci Emin Çölaşan da Kocatepe konusuna eğilen gazeteciler arasındadır. İlk defa 26 Temmuz 1987 tarihindeki *Hürriyet* gazetesinde çıkan yazısında 141. Filo 2. Kol Komutanı Plt Bn. Zeki Kılıç'la yaptığı söyleşiye yer verdi. Çölaşan 1999'da yine *Hürriyet* gazetesinde ve 2023 yılında *Sözcü* gazetesinde ana omurgası ilk söyleşisine dayanan yazılar kaleme aldı. Kılıç'ın anlatımlarında Deniz Kuvvetleri Komutanı'nın gemimiz yoktur teyp bandı iddiaları yenilenmektedir ve Kılıç konvoyun gerçekte var olduğu konusunda ısrarlıdır.⁸⁸ Emin Çölaşan'ın belirli seneler aralıklarıyla tekraren köşesine taşıdığı yazılarında beyanatlarına yer verdiği Zeki Kılıç'ın bölümü şöyledir:⁸⁹

“Ankara Mürted üssünde kol komutanı idim. Birliklerimiz 20 Temmuz'da Kıbrıs'a çıkmıştı, 21 Temmuz'da da çıkarma devam ediyordu. O sabah bize emir verildi: ‘Düşman gemilerinden oluşan bir konvoy Baf'a doğru yol alıyor.’ Biz o bölgeyi harp sahası ilan etmiştik. Dost ve düşman hiçbir gemi oraya giremezdi. Uçaklarımıza gemilere karşı kullanılacak özel mermi ve bombalar yüklendi ve öğle saatlerinde konvoyu vurmak üzere havalandık. Birinci kol lideri Binbaşı Namık Kemal Aşıcı. Ben ikinci kol lideri idim...Deniz savaşı olacağı zaman komutan gemisinde bizim özel eğitim görmüş bir arkadaşımız mutlaka olur ve o havacı arkadaşımız bizi yönlendirir. Denizde yirmi tane aynı tipte ve aynı bayraklı gemi bile olsa hiç fark etmez. O arkadaşımız bizi yönetir ve biz de vuracağımız gemiyi aralarından çeker çıkarırız. Bunu yaparken kendi gemilerimize en ufak bir zarar bile vermeyiz. (...) Bize Ankara'daki Savaş Harekât Merkezinden emir verilmişti ‘Baf limanında ve limana

⁸³ İfade mektupta olduğu gibi verilmiştir.

⁸⁴ U. Irkad, 1974 *Baf Çarpışmaları...*, s. 137.

⁸⁵ U. Irkad, 1974 *Baf Çarpışmaları...*, s. 137.

⁸⁶ 15 Temmuz 1976 tarihli Genelkurmay Başkanlığı Askeri Savcılığı'nın kararının tam metni için bkz: Ö. Bakkalbaşıoğlu, Kıbrıs Barış Harekâtı..., s. 588-593.

⁸⁷ U. Irkad, 1974 *Baf Çarpışmaları...*, s. 147.

⁸⁸ <https://www.sozcu.com.tr/kocatepeyi-nasil-batirdik-bombalayan-pilot-anlatiyor-wp7747686> Erişim Tarihi: 16.12.2024.

⁸⁹ <https://www.sozcu.com.tr/kocatepeyi-nasil-batirdik-bombalayan-pilot-anlatiyor-wp7747686> Erişim Tarihi: 16.12.2024.

yaklaşmakta olan, gördüğünüz bütün yüzer cisimleri batırın' diye.⁹⁰ Ama gemilere irtibat subayı verilmemiş! Baf'a doğru havalandık, havada gazları açtık. Ankara'dan Baf 24 dakika sürüyor. Bir muhrip bize uçaksavarla salvo ateşine başladı. Ancak bizim hedefimiz o gemi değildi. Hedefimiz Baf'a çıkarma yapacak konvoyu yok etmekti. Onun için bize ateş eden o gemiye saldırmadık.⁹¹ İşte olaylar burada başlıyor. Baf'ın hemen yakınında üç savaş gemisi vardı.⁹² Gözlerimizle gördük onları orada. Limanın neredeyse içindeler. Bize uçaksavar ateşi açtılar. Çevremizde filmlerde falan gördüğümüz şarapnel parçaları tıkr tıkr dolaşıyordu. Onların arasından dalıyorduk. Gemilere roket taarruzu yaptık, sonra top taarruzuna geçtik...Sonra biz bu gemilerde Türk bayrağı olduğunu gördük. Ama bize hiç kimse 'bunlar Türk gemisidir, ateş etmeyin' demedi. Cephamız bitmiş, yakıtımız azalmıştı ve dönüşe geçtik. Ama son anda Türk bayrağını ve panosunu gemilerde gördüğümüz için, içimizde bir burukluk oluşmuştu. Kendi kendimize acaba diye soruyorduk ama bir yandan da harp sahası ilan edilen o bölgede bizim gemilerimizin olmayacağını düşünüyorduk. Savaş gemilerimizle uçaklarımız arasında telsiz bağlantısı yoktu. (...) Biz döndük Mürted ana üssümüze ve komutanlarımıza gemilerde Türk bayrağı gördüğümüzü söyledik. Araştıralım dediler. Biraz sonra bunların Yunan gemisi olduğu bize tekrar bildirildi ve yeniden kalkış emri geldi...Emir şöyleydi: Bunlar düşman gemisi. Yeniden kalkın ve kalan varsa batırın. Eğer gemi göremezseniz Baf limanını yok edin. O sevinç dakikalarını size anlatamam. Bunların Yunan gemisi olduğunu duyunca bütün arkadaşlar, 12 pilot birbirimizle kucaklaştık, şapkalarımızı havaya fırlattık. İçimizdeki kuşku yok oldu. Uçaklarımız yeniden yüklenmişti. O moralle uçaklarımıza koştuk. İkinci göreve daha büyük coşkuyla gidiyorduk şimdi. (...) Düşman radarlarına yakalanmamak için çok alçaktan uçuyorduk. 20 metre falan...Yukarıdan bir baktık ki, isabet alan gemilerden biri yanıyor. Diğer iki gemi ise kaçmış. Görevimizi yaptık ve Baf limanına hasar verdik. Düşman çıkarma yapmasın diye orasını mahvettik...Yaralı kuşa taş atılmaz. Yanan gemiye artık yeniden saldırmadık...O kargaşada kimin (hangi pilotun) isabet sağladığı belli olmaz. Orası tam bir ana baba günü. Yani kıvrıp kıvrıp tekrar ateş ediyoruz. Gemiler de bize ateş ediyor. Ama kim vurdu, onu bilmek mümkün değildir. Oraya gidenler hepimiz tecrübeli arkadaşlardık. Yani bombaları karavanaya atmadık...Hatta alçaldığımız sırada biz onlara top atışı yaparken, gemilerden de su bombası atıyorlardı. Bu bombalar suyu 50-60 metre yükseltiyor. Yani o su sütununa çarparsak rahat paramparça oluruz. Hatta o anda içimden geldi ve telsizle pilot arkadaşlara dedim ki 'Yahu bunlar bizi Kleopatra gibi su sütunlarının arasında dolaştırıyorlar.' Aynen bu lafı ettim! Sonra diğer filolarımız kaçmakta olan o iki gemiye yeniden taarruz etmişler. Ayrıca o yanmakta olan gemi de batmış. Batanın Kocatepe, kaçanların da Adatepe ve Mareşal Çakmak olduklarını sonradan öğrendik. Kaçan o ikisi de ağır isabet almışlar. İkinci saldırıyı da yaptıktan sonra Ankara'da Mürted üssüne döndük. Yine alarmdayız ve uyumuyoruz. Ertesi gün de Kıbrıs'a bir kara görevine gideceğiz. O sabah erken saatlerde vurduklarımızın bizim gemilerimiz olduğunu kesinlikle öğrendik ve çok büyük üzüntü yaşadık. Sabah 9'da Hava Kuvvetleri Komutanı Orgeneral Emin Alpkaya üsse geldi ve Deniz Kuvvetleri Komutanı ile yaptığı konuşmaların teyp kayıtlarını bize dinletti. Bu bant herhalde devlet arşivindedir.⁹³ Alpkaya dedi ki "Kendilerine yirmi defa sordum, ilk taarruz sırasında pilotlarımızın bu gemilerde Türk bayrağı ve panosu gördüklerini söyledim. O bölgede kesinlikle Türk gemisi olmadığını ve bunun bir Yunan aldatmacası olduğunu söylediler. Ancak bu cevabı bize vermeleri tam üç saat sürdü ve bu süre içerisinde zaten olan oldu..." Gerçeği öğrenince hepimiz, bütün havacılar mahvolmuştuk. O büyük sevinç bir anda yok olup gitti. Ama bu hata bizim değildi. Bize Baf yakınlarında gördüğünüz bütün yüzer cisimleri batırın diye emir verilmiş. Diyelim ki ben orada gemilerde Türk bayrağını gördüm ve uçaklarımıza ateşi kestirdim. Meğer o gemiler düşmana aitmiş ve bizi aldatmak için Türk bayrağı çekmişler. Bu durumda bir pilot üstlerine nasıl hesap verebilir? Havada uçarken öteki pilot arkadaşlarla aramızda bir görüş alışverişi veya tartışma olmadı. Uçak kritik bir araçtır. Hele savaş durumunda daha da kritiktir. Böyle bir durumda yanınızda uçan bir arkadaşınızı üzemezsiniz. Çünkü onun geri dönüşü olacak, kendini emniyete alacak ve inişi olacak. Onun için havada böyle bir tartışmaya girilmez. Ama indikten sonra tartışmamızı yaptık ve komutanlığa bildirdik. (...) Denizde böyle bir Yunan konvoyu yoktu. Biz görmedik. Ama elektronik bir aldatmaca değildi o. Konvoy aslında var. Belki Rodos açıklarına geliyor ve sonra geri dönüyor. Burada bizim keşif uçaklarımızın büyük hatası var. Konvoy Rodos açıklarında keşfediliyor ama sonra takip edilmiyor. Oysa taarruz uçakları hedefe gönderilmeden önce keşif uçaklarının alçalıp hedefin resimlerini çekmesi gerekir.⁹⁴ Çünkü keşif uçakları kıvrak uçaklardır. Nihayet kendisine birkaç kez ateş ederler ama vuramazlar. Bir iki manevra ile sıyrılır gider. Böyle yapsaydı gemilerin ve

⁹⁰ Emrin bu şekilde verilmesinin belgeye dayandırılması gerekmektedir. Türk savaş tarihinde hedef tanımlı yapılmaksızın ateş emrinin verildiği iddiası ayrı bir tartışmayı açmaktadır.

⁹¹ Bu noktada yazıda iddia edilen ilk ateş açıldı gemilerden iddiası doğrulanmamaktadır.

⁹² Kocatepe, Adatepe, Mareşal Çakmak (Çölaşan'ın notu).

⁹³ Bu söz konusu teyp ile ilgili Hava Kuvvetleri Eski Komutanı E. H. İbrahim Fırtına'nın *Alçalmadan Yükselenler* kitabında önemli bir anekdota ilerleyen kısımda yer verilmiştir.

⁹⁴ Röportajın bu kısmında Emin Çölaşan okurlarını eksik bir bilgiyle dolaylı yoldan yanıltmaktadır. Çölaşan parantez içinde keşif uçaklarının Deniz Kuvvetleri'ne ait olduğu notunu düşerek sadece D/K uçaklarının sorumluluğu altında gibi hadiseyi göstermiştir. Ancak Hava Kuvvetleri'nin Adana'dan kalkan keşif uçaklarıyla ilgili anlatımlara önceki kısımda yer verilmiştir.

yedi sülalesinin ismini okur ve dönüp gelirdi...Vicdan azabını hatayı yapanlar çeksın. Bunun sorumlusu gemileri oraya gönderenler ve kendi gemilerinin nerede olduğunu bilmeyenlerdir. Ben bu olayda denizcileri suçluyorum.”⁹⁵

Çölaşan, 20 Temmuz 2023 tarihli Sözcü gazetesinde bu sefer TCG Adatepe muhribinde görevli Yb. Mehmet Kalburan’a yer vererek bir nevi cevap hakkını yerine getirmiştir. Kalburan şöyle aktarmaktadır:⁹⁶

“Kıbrıs harekâtında Adatepe muhribi ikinci komutanıydım. Gemi komutanımız albay Rızanur Öncü. 15 Temmuz günü Yunan cuntasının Makarios’u devirdiğini öğrendiğimizde Marmaris’te idik. Gelen emirle hemen Mersin’e doğru yola çıktık ve savaş eğitimi yapmaya başladık. Bazı arkadaşlarımız ‘Son anda yine geri döneriz’ diyordu! 19 Temmuz sabahı çıkarma gemilerimiz asker, malzeme ve cephane yüklü olarak Mersin’den açılmaya başladı. Çok muhteşem ve göz yaşartıcı bir manzaraydı. Bunu görmeyene anlatmak mümkün değildir. Limandaki bütün gemilerin telsizlerine el kondu. Konvoylarımızı beş gemi koruyoruz. Mareşal Çakmak, Adatepe, Tınaztepe, Kocatepe ve İzmit muhripleri... Biz Adatepe olarak konvoyun en arkasındayız. 20 Temmuz sabahı gün ağarırken çıkarma başladı. Girne kalesinin tam karşısında vaziyet aldık, kaleden bize ateş açılınca biz de kaleye ateşe başladık...Bu arada limandan çıkan bir Rum hücumbotu üzerimize gelmeye başladı. Bizim o anda beliren uçağımız buna bir tek bomba salladı. Bombanın yarattığı su kümbeti yok olunca bir baktık ki, hücumbot ortada yok! Bu manzarayı görünce ‘Helal olsun pilotumuza’ dedik. Askerimiz kıyıya çıkıyordu. Çıktıkları yerin yakınında bir ev vardı, beş on dakika sonra oraya Türk bayrağını çektiler, bu iş oldu dedik... 21 Temmuz sabahı bize bir emir geldi: Dokuz muhrip tarafından korunan bir Yunan askeri konvoyunun Rodos’tan hareket edip Kıbrıs’a yaklaştığı tespit edilmiştir. Bu konvoyu karşılayıp durdurmak üzere Kocatepe, Adatepe ve Mareşal Çakmak muhripleriyle derhal Baf yönüne gidin ve bunları batırın... Girne’den Baf’a doğru Kıbrıs’ın kuzey sahilini izleyerek yola çıktık. Emirde ayrıca Baf yönüne giderken sahildeki muhtemel hedefleri de bombalayın deniliyordu. Sahilde bir radar istasyonu vardı. Kıbrıs’ı alırsak bu radar işimize yarar diye onu bombalamadık... O sırada bizim bir uçağımız düşmüş. Mareşal Çakmak denizde parlayan bir şey görüyor. Bize telsizle dediler ki bizi koruyun, o parılının olduğu yere gidip bakacağız. Gerçekten de düşen bizim pilotumuzmuş. Sal otomatik olarak açılmış ve denizde yüzüyor. Gidip o pilotu kurtardılar. Sonradan o pilotumuz da bizimle bombalandı!.. Sonra bir emir daha geldi: Uçaklarımız Yunan konvoyunu bombalayacak, siz o bölgenin içine girmeyin. Bizim uçaklar konvoyu bombalayacağı için biz oralarda dolaşıyoruz, Türkiye sahiline doğru inip çıkıyoruz. Yani Baf önlerine gitmiyoruz artık. Bizim geminin savaş harekât merkezi de Anadolu üzerinden gelen uçakları bize bildiriyor. Bir süre sonra harekât merkezi ‘Uçaklar döndüler, bize yaklaşıyorlar’ demeye başladı. Biz neden böyle yaptıklarını düşünürken birdenbire Kocatepe’nin telsizinden ‘Uçak hücumu, uçak hücumu’ diye sesler duyduk... Tam o sırada Kocatepe’nin sesi kesildi ve biraz sonra bir gümbürtü de bizim Adatepe’de koptu. (...) Gelen uçakların bizim olduğunu tahmin ediyoruz ama uçaklarla telsiz bağlantımız yoktu. Uçaklar her nedense bizim kontrolümüzde değildi. Bunlar 21 Temmuz günü saat 14.30 dolaylarında oluyor. 750 librelilik koskoca bir bomba hemen yanımızda suyun içinde patladı ve gemi birden karardı. Bakınız neler oldu: Bütün telsiz cihazlarımız ve cayro pusulamız devreden çıktı ve cayro alarmı çalmaya başladı. O büyük sarsıntıdan sonra gemide ‘Vuuu, vuuu’ diye alarm çalıyordu. Makine dairesinde borular patladı. Kazanlar yerinden kaydı. Kondenserde su kaybı var. Buharlı jeneratörler durdu ve geminin içi zifiri karanlık oldu. Tabii birdenbire böyle bombalanmak hepimizde şok etkisi yaratmıştı. Uçaklar üzerimizde dolaşmaya devam ediyordu. Sanırım her gemiye birkaç uçak var. Hemen ardından biri daha geliyor. Biz gemiyi kuzeye döndürdük, uçaklardan kurtulmak için yılankavi seyirle Anadolu’ya doğru rota tutturduk. Tam bu sırada, ileride Mareşal Çakmak muhribini gördük. Aynı tipte bir bomba onun iskele baş omuzluğunda patladı. Mareşal de ateş ediyordu uçaklara. (...) Biz de ateş ediyoruz. Birkaç dakika sonra uçaklar yeniden saldırdı. Bu kez makineli tüfekle tarıyorlar. Mareşal Çakmak’la irtibat kuramıyoruz. O da bizimle Türkiye’ye rota tutturdı. Bir ara güneye

⁹⁵ Çölaşan seneler içerisinde söyleşi metninde bazı ifadeleri çıkarmıştır. Dr. Erol Mütercimler’in Satılık Ada Kıbrıs isimli kitabında Kılıç ile Çölaşan arasında gerçekleşen söyleşinin tam metni bulunmaktadır. Öneme not düşmek adına şu ifadeleri aktarılmalıdır: “Bize, Baf limanındaki bütün yüzen cisimleri batırın diye emir verilmiş. Diyelim ki ben orada gemilerde Türk bayrağı gördüm ve uçaklarıma ateşi kestirdim. Meğer o gemiler de düşman gemileriymiş ve bizi aldatmak için Türk bayrağı çekmişler. Bu durumda bir pilot üstlerine nasıl hesap verir? Vicdan azabını, hatayı yapanlar çeksın. Vicdan azabı şöyle çekilir. Diyelim ki evde çocuğunuz, salonda bırakılan bir bardağı kırdı ve elini kesti. Burada çocuğunuza kızamazsınız, çünkü bir kaza olmuştur. Ama çocuk o bardağı bilerek kırmışsa, onu döversiniz. Bilerek yaparsa, o bir suçtur. Biz de o durumdaydık. Elimiz masaya çarptı ve bardak kırıldı. Ama o bardağa elimiz çarpacak şekilde masaya kim bıraktı? Bardak rafta olur, mutfakta olur. Getirip de herkesin geçtiği bir yere bardak bırakılmaz. İşte bardağı oraya kim koymuşsa o suçludur. Bizim elimiz çarptı ve bir kaza sonucunda bardak kırıldı. Bir kaza oldu Emin Bey. Dolayısıyla bunun suçluları, gemileri oraya gönderenler ve kendi gemilerinin nerede olduğunu bilmeyenlerdir. Biz kendimizde suç görmüyoruz ve vicdan azabı da çekmiyoruz.” Erol Mütercimler, *Kıbrıs Barış Harekâtının Bilinmeyen Yönleri: Satılık Ada Kıbrıs*, Alfa Kitap, İstanbul 2024, s. 381.

⁹⁶ <https://www.sozcu.com.tr/kocatepeyi-nasil-batirdik-gemi-komutani-anlatiyor-2-2-wp7748532> Erişim Tarihi: 16.12.2024.

doğru baktım ki Kocatepe isabet almış, muazzam bir duman çıkıyor. Makineleri durduğu için gemi olduğu yerde kalmış. Gemi durunca uçaklar yeniden hücumla geçti. Çünkü duran hedefe saldırmak daha kolay olur. Bu arada bize de saldırmaya devam ediyorlardı... Biz Kocatepe'nin yardımına gidemiyoruz çünkü onu kurtarabilmek için önce kendimizi emniyete almamız gerekir. Denizdeki kural şöyledir: Orada tehlike varsa hiçbir gemi yardıma gidemez. Çünkü yardım etmek için makineleri durdurup hareketsiz kalacaksınız. Hareketsiz hedefi hemen batırırlar. Yani önce kendinizi kurtaracaksınız... Sonunda Mareşal Çakmak'la telsiz irtibatı kurabildik, hasarlı olduğumuzu anlattık. Çakmak'taki komodorumuz Kurmay Albay İrfan Tınaz 'Siz güvenli bölgeye (Anadolu sahiline) gidin, ben Kocatepe'ye yardıma gidiyorum' dedi. Bir saat sonra Mareşal Çakmak'tan uçak hücumuna uğradık, tekrar hücum ediyorlar diye mesaj aldık. (...) Onlar Kocatepe'nin yanına gidip makineleri durduruyorlar. Yanan ve batmak üzere olan geminin çevresinde salları görüyorlar. Canını kurtarabilen subay, astsubay ve erler sallara binmişler. Mareşal Çakmak orada ne yapacak? Filikalarını indirip Kocatepe personelini denizden toplayacak ve gemiye alacak... Tam kurtarma işlemi başlarken uçaklar yeniden saldırıyor ve Mareşal Çakmak oradan kaçmaya başlıyor. Makinelerine verebildiği kadarını veriyor, ateş ederek oradan uzaklaşmak zorunda kalıyor. Böylece denizdeki Kocatepe mürettebatı da kaderleriyle baş başa kalıyor. Denize dökülenleri daha sonra İsrail balıkçı (!) gemileri kurtarmış.⁹⁷ Biz ertesi sabah saat sekizde Mersin limanına ulaşabildik.⁹⁸ Tek kazana kaldığımız için çok ağır gidiyorduk. Hızımız saatte ancak beş mildi. O gün akşama doğru Mareşal Çakmak da geldi. Bizim uçaklardan çok isabet almışlar. Hatta onlar da gemideki mermilerini bitirecek kadar ateş açmışlar bizim uçaklara. Ancak gemide büyük hasar vardı... Biz Türkiye'ye doğru gelirken uçaklar üzerimizde yine uçuyordu. Ama bu kez saldırmak için değil, keşif için uçtukları belliydi. Aradan geçen bu süre içerisinde bizim Savaş Harekât Merkezi saldırıya uğrayan gemilerin Türk gemisi olduğunu herhalde fark etmiş ve bunu uçaklara bildirmişti. (...) Böyle bir Yunan konvoyu ne yazık ki yoktu. Biz bunu sonradan anladık. Elektronik bir aldatmaca olabilir. Orası Türkiye'nin harp sahası ilan ettiği yasak bölgeydi. Belki hedefine kısa yoldan gitmek isteyen bazı ticaret gemileri o yasak bölgede mecburen toplanmıştı. Ancak benim tahminim, radarlarda görülen o konvoy tamamen elektronik bir aldatmaca idi. Ama bu görüntü üst makamları haklı olarak tedbir almaya zorlamış ve üzerine gidilmiştir. Biz o konvoyu hiçbir zaman gözlerimizle görmedik... Bazıları bu olayda Deniz Kuvvetlerinin hatası olduğunu söyledi. Ama öyle olsa bize niçin 'Konvoya önce uçaklarımız hücum edecek, siz şu sahanın güneyine inmeyin' derseniz. Burada uçakların kendi gemilerimizden haberi yoktu herhalde. Acaba Hava Kuvvetlerinin hatası mıdır? Elbette hata var ama bence Kuvvet hatası değildir. Savaş Karargâhının hatası olabilir. Harekât sırasında uçaklarımız denizdeki kuvvet komutanının emrinde olsaydı bu üzücü olay belki de yaşanmayacaktı. Böyle şeyler dünyanın her yerinde ve her savaşta olabilir ve olmuştur. Araştıralım ve bu hatalardan ders alalım."

Emin Çölaşan yazı dizisinin sonunda Ankara'da savaş karargahında görevli Pl. Kur. Alb. Behçet Tamuroğlu ile görüşmesini köşesine taşımıştır. Tamuroğlu'nun anlatımı da şöyledir:⁹⁹

"Genelkurmay Savaş Harekât Merkezi daima hazırlıklı olan, filmlerde gördüğümüz gibi bir yerdir. Masalar, duvarlar harita ve cetvellerle doludur. Gerekli haberleşme araçları ve diğer malzemeler vardır. Personeli bellidir ama gerektiğinde her personel çağrılabilir. Savaşın her açıdan kontrolü buradan yapılır. Burası sığınakta görev yapar. Ayrıca her kuvvet komutanlığının ayrı bir savaş karargâhı vardır. Kıbrıs Harekâtı sırasında Kara ve Hava Kuvvetlerinin merkezi Genelkurmay'da, ancak Deniz Harekât merkezi ise Deniz Kuvvetleri Komutanlığında idi. Genelkurmay karargahında denizcilerin bir irtibat subayı vardı. Zaten Kocatepe'nin batırılmasının en önemli nedeni irtibat bozukluğu ve yakın koordinasyon eksikliği olmuştur. (...) Gelelim Kocatepe olayına. İlk gün çıkarma yapılmıştı. Ufak tefek hata ve eksikler vardı ama bu çıkarmayı Amerikan ordusu da yapsa aynı hata ve eksikler olurdu. Sonra o meşhur konvoy haberi geldi. Deniz keşif uçağının verdiği bilgiler bu Yunan konvoyunun tehlike yaratacağı biçimindeydi. Konvoyda asker, malzeme ve cephane yüklü yedi- sekiz şilep ve bunlara eşlik eden dört muhrip varmış!.. Denizciler konvoyun hem kendilerine ait keşif uçakları hem de bir denizaltı tarafından görüldüğünü ve kesin olduğunu söylediler. Bu durum harekât merkezinde görüşüldü ve Kocatepe'nin batmasına neden olan o karar alındı. (...) Karar şu: Girne önlerinde bulunan üç muhribimizin, Baf bölgesindeki düşman konvoyuna bizim uçaklarla birlikte koordineli taarruza girişi. Ancak muhriplerimiz Arnavutburnu'nu geçmeyecek, daha aşağıya, Baf'a doğru inmeyecekti. Çünkü orasını harp sahası ilan etmiştik. Hesaplara göre Yunan konvoyunun Baf'a ulaşması 21 Temmuz öğle saatlerini bulacak, bizim uçaklar da buna göre kalkış yapıp konvoy Baf'a yaklaşırken en hassas zamanda, yavaşladıkları zaman onları vuracaktı. (...) Uçaklar vurunca durum Deniz Kuvvetlerine bildirilecek, Arnavutburnu'nda bekleyen gemilerimiz Baf'a doğru aşağı inip bunları atmaca gibi avlayacak ve işlerini tamamen bitirecekti. Olay en baştan iki Kuvvet Komutanı arasında böyle planlandı. Ben

⁹⁷ Emin Çölaşan röportajın bu kısmında parantez içerisinde bir not vererek gemilerin İsrail deniz istihbarat gemileri olduğunu yazmaktadır.

⁹⁸ 22 Temmuz 1974.

⁹⁹ <https://www.sozcu.com.tr/kocatepe-batarken-genelkurmay-harekat-merkezi-4-wp7749559> Erişim Tarihi: 16.12.2024.

işin baştan sona tanıyıyım...Önce Deniz Kuvvetleri Adatepe, Kocatepe ve Mareşal Çakmak muhriplerini bölgeye gönderdi. Uçaklarımızın kalkacağı üsler belirlendi ve düşman gemilerini vuracak silahlar yüklendi. Kalkış planları yapıldı. Uçaklarımız sırayla kalkıp konvoyu öğle saatlerinde Baf önlerinde yavaşlayınca veya durunca vuracak, gemilerimiz uzakta bekleyecekti. Uçaklara kalkış emri verildi. Harekât merkezinde dev bir ekran vardır ve bu ekranda Türkiye üzerinde uçan bütün uçakların izini yol yol görürsünüz. Uçaklarımızın gittiği hedefte dört düşman muhribi olduğu bildirilmişti. Düşmanın da radarları var. Uçaklarımız radara yakalanmamak için çok alçaktan uçmak zorunda. Aksi takdirde ateş yerler. Bu yüzden Akdeniz üzerinde 10 metreye kadar iyice alçalıyor ve bizim radarlarımızdan da kayboluyorlardı... 21 Temmuz 1974 bizim açımızdan şanssız bir gündü. Hava açıktı ama son derece pus vardı. Denizin üzerinde bir sis tabakası vardı. Uçaklarımız birkaç dakika sonra hedefin üzerinde olacaktı. Karargâhta korkunç bir sessizlik... Sinek uça sesi duyulur. Herkes dua ederek bekliyor. (...) Aradan birkaç dakika geçmişti ki harekât merkezinin kapısı bir anda açıldı ve içeriye bir denizci yıldırım gibi daldı. Bu durum her türlü askerlik kuralının ve disiplinin dışında bir şeydi. İçeriye böyle hızla giren deniz kurmay albay 'Komutanım, bizim gemiler taarruza uğradı' diye bağırdı. Yüzü kıpkırmızı olmuştu ve hepimiz şok geçirdik. Hiç unutmuyorum, Genelkurmay Başkanı Semih Sancar başını iki eliyle tuttu, Emin Alpkaya ve Kemal Kayacan'a dönüp 'Eyvah, şimdi ne olacak' diye bağırdı. Alpkaya emir verdi: 'Havadaki bütün uçaklar derhal geri dönsün, harekât durdurulmuştur...' Dedim ki 'Komutanım emir verirsiniz bu uçaklar önce Baf limanını bombalayıp dönsünler. Böyle yüklü durumda bunları kendi üslerimize indirmeyelim.' Uçaklara bu emir verildi. Böyle yüklü uçakların alana inmesi süper tehlikelidir. Her şey olabilir, çok büyük felaketler doğabilir. Bu durumda konvoyu karşı yaptığımız operasyon durduruldu ve uçaklarımız yüklerini Baf limanına boşalttılar. Bu liman bütün tesisleriyle birlikte yerle bir edildi, cephane depoları patlatıldı. (...) İlk olay sonrasında harekât durduruldu da Kocatepe niçin batırıldı? Bizim üç muhribimiz ne yazık ki kendilerine emir verilen yerde değildi. Bunlar Baf'ın hemen yakınında idi. Belki de şöyle düşünerek gitmişlerdi oraya: 'Hava nasılsa puslu. Gelmekte olan Yunan konvoyuna bir baskın taarruzu yapalım ve bu zaferi biz kazanmış olalım.' Benim inancım budur. Gemilerimiz hedefin tam ortasına oturmuşlar. Yani uçaklarımız oraya saldırarak ve siz bunun tam göbeğinde bekliyorsunuz...Uçaklarımız üç gemimize birden saldırıyor. Fakat öteki ikisinin batmama nedeni, o gün çok kesif pus var. Aynen Boğaz'daki yoğun sis gibi... Alçaktan uçan pilotlar hedefi tam göremiyor. Yoksa hepsi batabilirdi. İlk operasyon böyle bitti ve uçaklarımız geri döndüler...İki gemimizi Baf'tan Anadolu sahillerine doğru yönlendiğini denizcilerden öğrendik. Bu arada Kara Kuvvetleri ısrar etmeye başladı: 'Pus yüzünden konvoy tam olarak görülmemiş olabilir. Bunlar Baf'a çıkarma yaptıkları takdirde büyük zarar görürüz. Bu nedenle yeniden operasyon yapılsın ve Yunan konvoyunun bütün unsurları imha edilsin.' Bu durumda Hava Kuvvetleri ikinci operasyon için emir verdi...Yanlarında ben de vardım. Havacı komutan, denizci komutana telefon açtı ve dedi ki 'Amiralim sabah üzücü bir olay oldu. Biraz sonra ikinci operasyonu başlatacağız. Arkadaşlarımız gemilerin oradan çekildiğini söyledi. Bunu bir de sizden duymak istiyorum. Çünkü bu konuşmamız sonrasında uçakları yeniden kaldırma emri verilecek.' Denizci komutandan cevap geldi: 'Orada hiçbir gemimiz yok. Yarım yolla Mersin istikametine gidiyorlar. Bu bölgenin güneyindeki tüm gemileri batırabilirsiniz. Şehitlerimizin intikamını alın...' Sonra öğreniyoruz ki Kocatepe Baf önlerinde bombalanıp hareketsiz kalmış. Mareşal Çakmak geri dönüp Kocatepe'ye yardıma gidiyor. Deniz Kuvvetleri, dumanı tüten Kocatepe'nin batırılmasını hassasiyetle istiyor. Pilotlarımız oraya ikinci defa gittiklerinde onlara verilen emir aynen şöyle: 'Konvoy artık dağılmış olabilir. Bunlardan bulduğunuz vurun.' Uçaklarımız tekrar saldırıyor. Bombalanan Kocatepe orada durduğu için rahatça batırılıyor. Mareşal Çakmak ve Adatepe yara alarak kaçmaya başlıyorlar. Gemilerimiz niçin yanlış yerdedi? Benim tahminim, bunlar tatlı bir zafer heyecanına kapıldılar. Ellerine bir av düşmüştür, bunlar ava yanaşiyor. Hava da puslu. Düşman gemileri biraz sonra Baf'a yaklaşıncaya hız kesecek ve bunlar da yıldırım gibi bir taarruzla onları batırıp kahraman olacaklar. Böyle düşünmüş olabilirler ama yapılmayacak bir hatadır. (...) Pilotlarımız gemilerin üzerindeki Türk bayrağını görmemiş mi? O korkunç hızla gemiye dalarken bunu görmek mümkün değildir. O sırada yıldırım gibi gidiyor ve isabet ettirmeye çalışıyorsunuz. 200 kilometre hızla araba sürerken yol kenarındaki küçük çiçeği nasıl göremezseniz, burada da durum öyledir. Eğer çiçeği görmeye çalışırsanız dikkatiniz dağılır ve ölürsünüz. Yunan konvoyu var mıydı? Kesinlikle yoktu. Eğer olsaydı, harekâtın bir aşamasında mutlaka görülür ve imha edilirdi. Belki elektronik bir karıştırma olmuştur. Belki de o bölgenin yasak bölge ilan edildiğini duyan ve o sırada Mısır, Suriye, İsrail, Kıbrıs gibi Akdeniz ülkelerine gitmekte olan sivil gemiler rota değiştirirken bir durakladılar, belli bir yerde birikim yaptılar. Bu konvoyu sadece Deniz Kuvvetlerinin bir keşif uçağının gördüğü söyleniyor, hepsi o kadar."

Emin Çölaşan'ın köşesinde verdiği söyleşiler uzun süre anlatımları temelden etkileyerek literatüre de girmiştir. Gazeteci Can Dünder, *Birikim Dergisi*'nin 1988 yılı Mart ayında yayınlanan sayısında Kocatepe'yi ele alarak 1975'te dönemin Genelkurmay 2. Başkanı Kenan Evren'in bir soruşturma başlattığı ve Hava Kuvvetleri ile Deniz Kuvvetleri'nin iletişim eksikliği neticesinde olayın yaşandığı kanısına varılarak konunun kapatıldığını aktarmaktadır.

Gazeteci Mehmet Ali Birand'ın TRT için 1989 yılında hazırladığı Yeşil Ada Kıbrıs belgeselinin beşinci bölümünde Kocatepe için bir bölüm ayrılmıştır. Belgeselde İngiltere Dış

İşleri Bakanlığı Siyasi İşleri Genel Müdürü Sır Alan Goodeson bölgedeki Türk birliklerinin telsizlerini tamamen dinleyebildiklerini ve yaklaşan bir Yunan konvoyunun olmadığını kesinlikle vurgulamaktadır. Belgeselde konuşan Dz. K. K. Kayacan'ın beyanatı şöyledir:¹⁰⁰

“Kayacan - Evvela şunu söyleyeyim, bu tür zayıflar en mükemmel devletlerin silahlı kuvvetlerinde, muharebelerinde de bu yanlışlıklar olmaktadır. Kocatepe bir yanlışlık eseri batmıştır. Bizi çok üzmüştür, hepimiz çok üzüldük. Ama bu tip zayıfların olabileceğini de düşünmemiz lazım. Bundan da inceleyerek gerekli dersleri alıp bu tip zayıfları en asgari seviyeye indirmek lazım.

Birand – Kocatepe'nin batmasında sizce hangi unsurlar rol oynar, mesela elektronik şaşırtma mı, enformasyon mu yani genelde bir değerlendirme yaptığınızda özetle ne dersiniz?

Kayacan – Bu her ikisi de olabilir. Enformasyon da olabilir. Muğla Valiliği, Mit raporları, uçaklardan alınan raporlar ve heyet-i vekileden çıkmış kararlarla yapıldı. Binaenaleyh bunların hepsini bir araya getirirsek Kocatepe olayı meydana çıktı”.

Belgeselde konuşan bir diğer isim Tuğ. Hasan Sağlam'ın değerlendirmesi şöyledir:

“İki kuvvet arasında tabiatıyla bir koordinasyon eksikliği görmek herkes tarafından değerlendirilebilecek bir sorundur. Ama savaş her şeyi getirebilir. Milletleri bazen batırabiliyor, silahlı kuvvetleri imhaya götürebiliyor, bir milleti dağıtabiliyor. Bunun örnekleri çok. En modern ordularda dahi siz de ifade ettiniz bunlar olabiliyor. Silahlı kuvvetlerin içerisinde böyle bir olay istenmezdi. Ama olmuştur bunu pek gölgeleyebilecek bir olay olarak ben telakki etmiyorum.”

Dönemin Milli Savunma Bakanı Hasan Işık'ın Kocatepe değerlendirmesi de haberleşme eksikliği üzerinedir:

“Bir konvoy geldiğinde ısrar var. Bu konvoyun biraz sonra dağılabileceği ve her birinin adanın bir köşesine çıkabileceğine dair haberler geliyor. Ve bu haberlerin sağlığından da şüphe edilmiyor. Ve sonunda böyle bir konvoyun mevcut olmadığı ortaya çıkıyor ve bu tabiatıyla bizim haber alma sistemimizin düzeltilmesi gereken bir yönü olduğunu çok açıklıkla ortaya koyuyor.”

Kocatepe'nin batırılışı üzerine yaşanan tartışmalarda son olarak 2003-2005 yılları arası Hava Kuvvetleri Komutanı olan E. Org. H. İbrahim Fırtına'nın 2020 yılında Kırmızı Kedi yayınlarından basılan “Alçalmadan Yükselenler” kitabındaki Hava Org. Safer Ayhan Necioğlu ile söyleşisindeki ilgili kısma bakılmalıdır. Fırtına, seneler sonra Hava Kuvvetleri Komutanı ile Deniz Kuvvetleri Komutanı arasında teybe alındığı iddia edilen konuşmadaki teyp kaydının akıbetini şöyle sormuştur:¹⁰¹

“Fırtına: Komutanım, Kocatepe konusunda sizdeki bilgiler nasıl? Yani bu geminin vurulması konusunda bize...

Necioğlu: Onu bilemiyorum ben. Yani ben dediğim gibi kendi içimizde kapalıydık biz.

Fırtına: Hayır sonradan da olabilir. Şöyle bir şey duydum ben. Deniz Kuvvetleri Komutanı ile bizim komutanımızın bu konuda bir görüşmesi olmuş ve bunun da ses kaydı yapılmış. Orada bu işin doğrusu, nasıl olduğu kayıtlıymış.

Necioğlu: Bilemiyorum, bilemiyorum

Fırtına: Ben bunu sağa sola soruyorum. Söylenti muhtelif, ancak kayda ulaşamadım henüz. Bu söylentilerde Hava Kuvvetleri üzerine bırakılan yük ve töhmet çok fazla. Bunun da böyle olmadığı kanaatine varmak üzereyim. Bu işin açıklığa kavuşturulması gerektiğine inanıyorum. İlk sorumluluk tabi ki baştaki komutanlara ait. Aradan otuz seneyi aşkın bir zaman geçmiş. Tık yok... Anlaşılması zor, inleyenleri duyan, hisseden yok.”

Dr. Erol Mütercimler, *Satılık Ada* Kıbrıs kitabında ilk kez 1995 yılında Cumhuriyet gazetesinde yayınladığı TCG Tınaztepe'nin magnetik banda kaydettiği saldırı sırasındaki uçak-uçak ve uçak-gemi arasındaki telsiz görüşmelerinin çözümlerini bir kez daha okurlara sunmuştur. Ayrıca aynı kitapta bir Tuğamiral ve bir hava Tümgenerali arasında geçen bir

¹⁰⁰ Mehmet Ali Birand, “Yeşil Ada Kıbrıs” Belgeseli, 1989 TRT. <https://www.youtube.com/watch?v=gHTM4iy1jqE&t=2238s> Erişim Tarihi: 16.12.2024.

¹⁰¹ H. İbrahim Fırtına, *Alçalmadan Yükselenler*, Kırmızı Kedi Yayınları, İstanbul, 2020, s. 243.

diyalogu aktarmaktadır. Bu diyalogla ilgili olarak yukarıda var olup olmadığı halen tartışmalı banda rağmen bu konuşmaların tutulan notlar sonucunda elde edildiği, Oramiral Hilmi Fırat'ı tanık göstererek ve Amiral Orhan Serim tarafından doğrulandığı ifadesini düşmektedir. Söz konusu diyalog şöyledir:¹⁰²

“Amiral: General'im gemilerimiz devamlı ateş altında, az önce yeniden hücumu uğradılar.

General: Bizim uçaklar değil.

Amiral: Gemilerimiz devamlı taarruz altında olduklarını ve yara aldıklarını bildiriyorlar. Muhribimiz yara aldı. Bir muhribimiz sarktı.

General: Uçakların tipi ne?

Amiral: Tipini sorduk. Tam bilemiyorlar. Yine ateş altındalar. Lütfen yardımcı olun.

General: Bizim uçaklar olamaz.

Amiral: Baf'ın 320 derecesinde 11 mil mesafede gemilerimize hücum ediyorlar.

General: Bizim uçaklar Yunan gemilerine taarruz ediyor.

Amiral: Bizim gemilerimiz devamlı ateş altında hava desteği istiyorlar. Üç gemimiz de yara aldı. Başta ve kıçta Türk bayrakları asılı. Ateşi kesin. Bölgedeki hiçbir gemiye ateş etmeyin.

General: Taarruz eden bizim uçaklar değil.

Amiral: Gemilerimiz kuzeye doğru seyrediyorlar. Hiç değilse, kuzeye doğru giden gemilere ateş edilmesin. Bir gemimiz yaralı, ötekilerde isabet var. Gemilerimize taarruz, roket ve makineli tüfekle yapılıyor. Bizimkilerin yükü roket ve makineli tüfek yükü mü?

General: Evet.

Amiral: Komutanım lütfen ateşi durdurun

General: Bölgede geminiz olmadığını söylemişsiniz. Derhal durduruyorum.”¹⁰³

Gazeteci Yener Süsoy'un Milliyet gazetesinde 14 Haziran 1987 tarihinde kaleme aldığı yazıda Hava Korgeneral Faruk Koralp, Hava Korgeneral Hulusi Kaymaklı ve Koramiral Nejat Serim ile gerçekleştirdiği söyleşiler de tartışmaya bir boyut kazandırmaktadır. Hulusi Kaymaklı, Yener'le söyleşisinde Kayacan ile Alpkaya arasındaki konuşmanın bir telefon görüşmesi olduğunu, görüşmenin banda alındığını ve görüşmede Kayacan'ın hatanın Deniz Kuvvetleri'ne ait olduğunu kabul ettiğini iddia etmektedir.¹⁰⁴ Koralp ile Yener'in görüşmesinde Koralp, Alpkaya'nın bölgede Yunan gemileri olduğunu ve saldırı emrini verdiğinde bölgeye keşif uçakları gönderdiğini ve bölgede Yunan gemisi tespit edilmediğini aktarmaktadır. Sonrasında Deniz Kuvvetleri ile ortak bir saldırı kararı alınınca Tüma. Nejat Serim ile görüşerek Türk muhriplerinin İnceburun'da olduğunu, denizaltılarla da irtibat kurulamadığını öğrendiğini belirtmektedir. Özetle Hava Kuvvetleri'nin o dönemde görevli iki önemli isminin ifadeleri bu şekildedir. Yener Süsoy'un Tümamiral Nejat Serim'le görüşmesi ise şöyledir:¹⁰⁵

“Süsoy: Sayın Serim, Ankara'da Faruk Paşa ile konuşurken, kendi keşif uçaklarının bir Yunan konvoyuna rastlamadıklarını, yalnızca ticari gemileri gördüklerini anlattı. Sizin istihbaratınız farklı mıydı

Serim: Anamur radarından önemli bilgiler aldık. Biz de kendi sorumluluğumuzda olmakla, deniz karakol uçaklarımıza keşif görevi verdik. Onlar da böyle bir gemi topluluğunun Baf rotasına ilerlediğini bize defaten teyit ettiler. Bütün bunların mesajlarının örnekleri, sorumlu makamların kasalarında halen durmaktadır.

Süsoy: Bu gemilerin askeri amaçlı olmadığı söyleniyor.

¹⁰² E. Mütercimler, *Satılık Ada Kıbrıs...*, s. 362-363.

¹⁰³ Mütercimler, bu diyalogları sadeleştirerek naklettiğini ifade etmektedir.

¹⁰⁴ E. Mütercimler, *Satılık Ada Kıbrıs...*, s. 417.

¹⁰⁵ E. Mütercimler, *Satılık Ada Kıbrıs...*, s. 420-432.

Serim: Efendim, konvoy tabir ettiğimiz birlik, çoğunluğuyla zaten sivil gemilerden teşekkül eder. Malzemeyi de personeli de bunlar taşır. Bunların korunmalarını askeri gemiler yapar. Ama asıl konvoy sivil gemilerden oluşur.

Süsoy: Sayın amiral, hareketin ilk günü için bir hat belirlenmiş. Gemilerimizin bu enlem boylam dışında olmaları istenmiş. Genelkurmay harekât planında böyle olduğu ifade edildi. Bunu Ankara’da görüştüğüm Kaymaklı Paşa da anlattı. Ama bizim üç gemi de belirlenen o hattın güneyine geçmiş. Karışıklığın buradan kaynaklandığı öne sürülüyor. Siz o zaman harekât başkanı olarak, bunu bilebilecek tek yetkiliydiniz. Doğru mudur paşam?

Serim: Yener Bey, Türk gemilerinin o hattın güneyine geçtiğini kabul ediyoruz. Kişileri suçlamadan hataları ortaya koyalım. Türk gemileri bu çizginin altına geçmekle hata etmişlerdir.

Süsoy: Neden geçmiş olabilirler paşam?

Nedeni, o günkü komutanlar bilir. Görevi bir an önce yapmak hevesi olabilir, sonucu kati olarak almak hevesi olabilir, mevki tespitinde hata yapılmış olabilir. Ama o hat geçilmiş ve hata edilmiştir. Buna mukabil, Hava Kuvvetlerimize bağlı uçaklar da kendilerine verilen hedefin, 30 mil kuzeyindeki bir hedefe taarruz etmişlerdir. Bu da bir hatadır. Enteresandır, Kocatepe başta olmak üzere, Türk gemilerinin taarruza uğradığı zamanki mevkileriyle, hedef olarak verilen mevki arasında 30 mil fark vardır.

Süsoy: Siz tek değil, birkaç hava hücumu yapıldığını söylüyorsunuz. Faruk Paşa da tek hücum yapıldığını, sonradan durumun anlaşılacak bombaların denize atıldığını söylüyor.

Serim: Sayın Süsoy, muhabere jurnalleri, mesajlar, harp cerideleri bugünkü sorumluların kasalarında... Türk gemilerinin ilk taarruzu 20 Temmuz günü saat 15.03’tür. Yaz saati kullanıyorduk.

Süsoy: Gemilerden, uçak saldırısı mesajları aldığınızda neler yaptınız?

Serim: Hava Kuvvetleri’yle aynı karargâhta çalışıyorduk, anında bildirdik. Adana’daki Müsterek Harekât Merkezi sorumlusu Hv. Korg. Hulusi Kaymaklı’yla irtibatımız vardı. Resmi veya gayri resmi, Hava Kuvvetleri’nden bu işle görevli olduğunu bildiğimiz, zannettiğimiz herkesi alarm ettik. Bu da vesikalarda kayıtlıdır. Taarruz emriyle kalkmış bir hava birliğinin geri döndürülmesinin nasıl yapıldığını bilmem. Onun çin hep beraber birinci hareketin sonunu bekledik.

Süsoy: İlk harekât ne kadar sürdü?

Serim: 10-12 dakika sürdü. En ağır darbeyi Kocatepe yedi. Ötekiler de küçük isabetler aldılar. Uçaklara, bizim gemiler de maalesef ateşle mukabele ettiler. Can pazarı, başka çaresi yoktu.

Süsoy: Peki ikinci hava hücumunu ne zaman haber aldınız?

Serim: Adatepe gemisi de bir makine arızası yaptığı için tek makineyle Türk kıyılarına doğru rota vermişti. Mareşal Fevzi Çakmak gemisi de o sırada Kocatepe’ye yardıma gitti. Saat zannediyorum 18.43’ta, biz tekrar ‘Hava Kuvvetlerimiz yine taarruz ediyor. Bombalar altındayız, acele yardım edin’ mesajı almaya başladık.

Süsoy: Bu, aynı hareketin devamı olamaz mı?

Serim: Dikkatinizi çekerim... 15.00 gibi bir taarruz, sonra 18.00’in sonlarında bir taarruz... Bunu, hareketin devamı olarak kabul etmek mantıken mümkün değil. Uçaklarımız, bu kadar süre havada kalamazlar ki... Ve maalesef Mareşal Çakmak gemisi, öncelikle kendini kurtarmak zorunda olduğu için Kocatepe’ye yardım edememiştir. Kocatepe gemimiz, benim değerlendirmeme göre, bu ikinci taarruzda da batmadı.

Süsoy: Çok ilginç... Bir taarruz daha mı oldu paşam?

Serim: Aynı gün, saat 19.20’de, biz denizdeki birliklerimizden, gemilerimizden yeniden hava saldırısına uğradıkları hakkında mesajlar almaya başladık. Hepsı taarruzun durdurulmasını, yardım edilmesini istiyorlardı.

Süsoy: Bütün bunların Hava Komutanlığı karargahına bildirmiyor muydunuz?

Serim: Halen emekli olan bir amiral arkadaşımız, hele ilk taarruz devam ederken, heyecanından dayanamayıp havacı arkadaşlarımıza ‘ayaklarınızın altını öpeyim, şu taarruzu durdurun’ diye ricada bulundu.”

TCG Kocatepe’nin akıbetiyle ilgili muhtelif yıllarda yayınlanmış anı kitaplarına, belgesellere, gazetelere ve telif eserlere bakıldığında tartışmaların odak noktası daima sorumlu arayışı ekseninde döndüğü görülmektedir.

2.1. Gazi E. Dz. Kur. Yb. Özhan Bakkalbaşıoğlu ile Mülakat

Bu çalışmanın temel omurgasını oluşturan kitabın yazarı Emekli Deniz Kurmay Yarbay Özhan Bakkalbaşıoğlu ile bir söyleşi yapılmıştır. Deniz üzerinde kurtarma salındayken dahi çalışan kol saati sayesinde olayları dakikalara varan detaylarla tarihe düşülmesini sağlayan Bakkalbaşıoğlu ile yapılan söyleşinin tarihe not düşülmesi adına tam metni şöyledir:

“Ç.S.: Komutanım kitabınızın cevapladığı soruları sormayacağım. Bütün akademik soruları bu kitapları karşılıyor. Kitabınızda ismini vermek istemeyen Hava Kuvvetleri subayları olmuş. Seneler sonra görüştüğünüz havacılar da bir mahcubiyet hissettiniz mi?

-Ö.B.: *Onu ikiye bölmek lazım. Biri harekâtı icra edenler bir de harekâtın emrini verenler. İcra edenler aslında bir yerde masum sayılabilir. Her ne kadar yine de aralarında bir takım koordine eksikleri, çelişkiler olmasına rağmen verilen emri bir şekilde uyguladılar. Zaten askerliğin temeli de bu. Aslında icra makamını pişmanlık duydu mu duymadı mı bunu sormak lazım. O ayrı konu. Dolayısıyla ben burada gerek üç gemideki komuta heyetinin gerekse bize taarruz eden filoların kol liderleri ve pilotları pek fazla kınamıyorum. Verilen emri yerine getirdiler. Ancak onların gözle görüp de gemilerin Türk gemisi olduğunu anlamalarıyla inisiyatifleriyle pilotların bomba atmamaları roket atmamaları, bazılarının hiç başka bir hedefe yönelmeyip bombalarını oraya atmaları ama bazılarının ise ‘hayır bunlar Türk gemisi Yunan gemisi değil’ demesi, dolayısıyla aslında bu çerçevede yani o pilotların hepsi hatalıdır demek yanlış. Briefing odalarında verilen briefinglerin sıhhatli olmaması, tatminkâr olmaması ile hedefin tam olarak tanımlanmaması nedeniyle yüzer her cismi batırın emrinin verilmesiyle sahada buldukları her şeyi batırdılar. Her ne kadar pilotlar için bunu söylüyorsam da burada asıl hedef konvoy. Savaş gemileri değil. Sahada iki tane de ticaret gemisi var. Gökyüzünden baktığınız zaman üç gemimiz iki de ticaret gemisi, beş gemi oluyor bir konvoy teşkil ediyor. Yedi sekiz mil güneyimizde İtalyan ve Yugoslav ticaret gemileri bulunuyor. Hedef konvoysa o zaman bu ticaret gemilerine taarruz etmeleri lazım. Niye bu ticaret gemilerine taarruz etmediler de kendilerini riske atarak savaş gemilerine taarruz ettiler? Eğer bizim savaş gemileri yerine Ege’de konuşlanmış olan İstif sınıfı dediğimiz muhriplerimiz olsaydı eminim ki birçok uçak düşerdi. Neden çünkü o muhriplerin uçaksavar silahları çok fazla. Bu gemilerin burada seçilmesinin nedeni denizaltı savunma harbi güçlü gemiler. Çünkü Yunanistan’ın tek tehdit unsuru denizaltı. Dolayısıyla buna karşı. İkincisi bu gemiler rahatlıkla kara bombardımanı yapabiliyorlar. Bu gemilerin Kıbrıs Barış Harekâtı’nda seçilmesi çok doğru bir karar. Yunan taarruzuna karşı da Ege’de uçaksavar silahları bol olan diğer gemilerin orada konuşlanması doğru karar. Bunun tersi olsaydı acaba taarruz eden uçaklardan üç beş tanesi düşer miydi düşmez miydi bunun muhasebesini yapmak lazım. Dolayısıyla asıl hedef konvoy size ve siz yüzen her hedefi imha edin emri almış iseniz sahada iki tane ticaret gemisi var.*

Ç.S.: Komutanım tam şunu açmak istiyorum. NATO üyesiyiz Yunanistan da o tarihte NATO üyesi. Harekattan sonra NATO’dan çıktı. ABD’nin tavrı net. Birbirinize ilk ateş açanı cezalandırırım yaklaşımında NATO’yu deldiği için. Sivil gemileri vurmak varken savaş gemilerini vurdukları takdirde meşruiyet dairesinde de olsa Türk-Yunan savaşını başlatacak. Zaten Türkiye meşruiyet kavgası veriyor, Türk-Yunan savaşı başlatan taraf ben olmayayım diye savaş gemilerinden ziyade hedef konvoysa yine bence o sivil gemilere önce yönelmesi lazım. Ben o noktada da şaşırıyorum. Tarihin bir kırılma noktası olsa hakikaten gemiler Yunan gemisi olsa bu sefer savaşı başlatan Türkiye olacak ABD’yi karşısına alacak.

Ö.B.: *Aslında ABD bu savaşta genelin dışında bir politika uyguladı. Makarios bağılantısız ülkeler liderliğine oynayarak Sovyetler Birliği’ne daha çok yaklaştı. ABD’nin işine gelmedi. İkincisi ABD cuntadan da kurtulmak istiyordu. Dolayısıyla böyle bir harekât ABD’nin politikasına uygundu. Yani hem cunta devrilecek hem Makarios bir şekilde gidecek dolayısıyla ada yine eski statüsüne kavuşacak dolayısıyla politikaları doğru bir şekilde devam edecekti.*

Ama bu yerden sonra gerçekleşmedi. Biliyorsunuz ikinci harekât başladı ve ada taksim oldu. ABD'nin esas amacı Kıbrıs'ın NATO'nun isteklerine uygun kalmasını sağlamaktı. Türkiye'nin bu kadar çok ileri gideceğini ABD fark edemedi. Kissenger çok usta bir politik kişi. Anılarında açık olarak söylemiyor ama siyasi hayatında en büyük yanılgıyı Kıbrıs'ta yaptığını söylüyor. Türkiye'den beklemiyorlardı. Yunan basınından anılara baktığımda bizi gören Yunan kuvvetleri ve Rum milli muhafız ordusu mensuplarının bile "yahu geliyorlar ne yapacağız" dediklerinde "korkmayın onlar tatbikat yapıyorlar birazdan dönerler" deyip ateş açmalarına mâni olacak bir ortam oluyor.

Ç.S.: 1960'lardaki olaylar Rumları gaflet uykusuna sokmuş. Şunu sormak istiyorum. 15 Temmuz'da darbe oldu, Bülent Ecevit İngiltere'ye gitti. Sonra harekât başladı. Size harekât nasıl tevdi edildi. Ne hissettiniz?

Ö.B.: *Aslında kitapta da göreceksin. 4 Temmuz'da büyük bir Deniz Kurdu tatbikatı başladı. Her yıl iki defa yapılır biri Karadeniz'de biri Ege ve Akdeniz'de. Donanma zaten denizde. 14 Temmuz'da Marmaris limanına geldi. Ondan sonraki safha başlayacaktı. Ertesi gün Kıbrıs'ta darbe oldu. Darbe olunca ister istemez Türk Silahlı Kuvvetleri normal olarak alarm kademelerine geçti. Hükümet direktifini beklemeye gerek yok kuvvet kendi yapısı içerisinde alarma geçti. Ondan sonra bizim gemi de bu tatbikata katıldı ama Marmaris'ten ayrılıp özel görev kuvveti diye Mersin'de bir iki yıldır teşkil edilen birliklere katılacaktı. Orada üç ay nöbet tutacaktı sonra dönecekti. Dolayısıyla biz de tatbikattan sonra oraya gidecektik. Ama bu hadise olunca gemiler planları dahilinde dağılma bölgelerine gittiler. 16 Temmuz'da Milli Güvenlik Kurulu toplandı. Karar çıktı. 17 Temmuz'da da Güney Özel Görev Grup Komutanlığı teşkil edildi. Buna mayın tarama gemileri, amfibi çıkarma birliği komutanlığı, 2. Ordu Komutanlığı bünyesindeki birlikler, 2. Taktik Hava Kuvvetleri müşterek harekât merkezi adı altında Adana'da kurulan 2. Ordu komutasında karargâhta toplandılar ve planlar ortaya çıktı. 18 Temmuz'da planlar ve lojistik ikmaller yapıldı. Birlikler konuşturuldu. Ve 18 temmuzda çıkarma plajının yeniden tespit edilmesi yapıldı. Çünkü daha önceden bir şekilde çıkarma plajı Magosa deşifre olmuştu. Magosa en güzel yer olduğu için bütün tahkimatlar orada yapılmıştı. O gün çıkarma birlikleri komodoru ve amfibi alay komutanı yeniden bir plaj seçimi yaptılar. 2. Ordu komutanı da onayladı. Bu plaj aslında çıkarmaya elverişli olmayan kötü bir yer. Buradan da maksat baskın. Umulmadık bir yere çıkarma yaparak düşmanı baskına uğratıp kuvvet kaydırmasını önlemek. Bunun için Kemal Kayacan bir aldatmaca yapın bir sahte konvoy da Magosa'ya gitsin emrini verdi. Yunan raporları da bir grup Magosa'ya bir grup Girne bölgesine gidiyor diye bahsediliyor. Bu da yerine oturdu. Olumlu bir davranıştı Kemal Kayacan'ın önsezisiyle. Ve 450 metre boyunda çıkarmaya elverişli olmayan hatta ABD Harp Akademisinde "hangi deli seçti burayı seçti" diye bizim Mesut Günsev'e sormuşlar. Aşağı yukarı 08.30-10.30 arasında dünya harp tarihinde ilk defa sıfır zayıatla amfibi deniz alayı kıyıya çıktı ve kıyıyı tuttu. 10.30'dan sonra mukavemet başladı. İlk gece çok kritik anlar yaşandı. Ertesi gün hemen yanındaki küçük plajlar tespit edildi. Oralara da çıkarma yapıldı.*

Ç.S.: Pladaniya plajı mı?

Ö.B.: *Pladani denilen yer aslında Pentemile, Türkçesiyle beş mil plajı. Orada güneşlenen insanlar vardı. Sonra sat timleri çıkınca insanlar oradan kaçtılar. Aslında hem plaj hem kamp yeri. Böyle enteresan bir yer. Zaten askerlikte kritik yer ve zamanda sıklet merkezini toplayıp baskın yapacaksın ve düşmanın ihtimal vermediği yerde olacak. Barış harekâtında bu çok başarılı oldu. Kitapta yazdım ama söyleşide söyleyeyim. Çok önemli iki hadise daha oldu. Birincisi söyledim sıfır zayıatla çıkıldı. Normalde yüzde 60 zayıatla kıyı başını tutarsanız başarılı oldu denir. Bir seferde mesela 72 tane helikopter bir tabur askeri indirdi. Bunu ABD Vietnam'da yapamadı. Rusya İngiltere o döneme kadar bunu yapamadı. Bu helikopterler silahlı değil. Ve bunlar sıfır zayıatla gittiler. Hiç kırılma olmadı. Diğer önemli yön de deniz kuvvetlerinde harekât yapılırken bir şeyi unuttular. Saat farkı. Kıbrıs yaz saatini kullanıyor bir*

saat fark var. Daha biz Kıbrıs'a çıkarma yapmadan Rauf Denktaş konuşmaya başladı. Ama bir yerde de iyi oldu. Kıbrıs'ın her yerinde çıkılıyor deyince panik oluştu.

Ç.S.: Komutanım o konuşmayı o esnada dinleyebilmiş miydiniz?

Ö.B.: *Yok köprü üstündeydik biz sadece Ecevit'i dinleyebilmiştik bir küçük radyom vardı. Pilli. Bu bir saatlik zaman farkı var.*

Ç.S.: Aslında bu saat farkı karşı tarafa baya toparlanma imkânı verir.

Ö.B.: *Toparlanma imkânı veriyor ama biraz önce söyledim. Bizi radardan izliyorlar komutanları 'tatbikat yapıyorlar endişelenmiyor' diyor. Şimdi bu zaman farkı çok önemli. Normalde amfibik harekât yapılırken ana gemi çıkarma bölgesinin biraz uzağına demirler. Ufak gemiler ona yanaşırlar ana gemideki askerleri hızlıca küçük çıkarma gemilerine nakledilir. Ufak çıkarma gemileri daireler çizerek sıralarını bekler sırası gelen sahile gider. Şimdi bu Kıbrıs önlerinde yapılırsa bir iki saat daha gecikme olacak. Öğle olacak o zaman adamlar iyice uyanacak. Yine bu bir Türk zekâsı, harp tarihinde ilk defa ve eğitimsiz. Eğitimi yapılmamış. Ana gemi Ertuğrul seyir halindeyken küçük gemiler buna yanaştı, ağlar atıldı.*

Ç.S.: Uçakların havada ikmal yapması gibi.

Ö.B.: *Evet, hiç eğitimi olmadan personel bunlara bindi. Yani Kıbrıs'a geldiğimizde bütün gemiler doluydu. Parti parti sırası gelen kapak atmaya çıktı. Yaş kapak atıldı. Yaş kapak şudur gemiler sahile tamamen çıkmadan kıyıda suya kapak atarlar. Ama sonra greyderler geldi. Ondan sonra sahil düzlendi kuru kapak atıldı. Bir de Amerikalıların bir yanılgısı Türkler bir seferde bu kadar çok askeri tek seferde çıkaramazlar diye raporları var. Dolayısıyla çıkarma başarısız olma ihtimali var diye düşünüyorlar. Standart çıkarma planlarına göre düşünüyorlar. Her çıkarma yaparken yanında cephane sandıkları olacak, kumanyası olacak, jeep olacak, zırhlı personel olacak. Biraz da asker olacak. Halbuki biz ilk partide sadece asker çıkardık.*

Ç.S.: Cephane arkadan geldi.

Ö.S.: *Onlar ikinci parti geldi. Bir seferde 50. Piyade alayı çıktı. 3 4 bine yakın asker çıktı. Tabi bu güç teşkil ediyor bir yerde. Amerikalıların yanılgısı da bu. Meşhur bir laf vardır, en az hata yapan savaşı kazanır. İki tarafta hata yapar. Hatasız savaş yok. Yani İkinci Dünya Savaşı'nda Maginot hattını yapmış adam ormana yapmamış, Almanlar Ardennes ormanından gelip hattın arkasına geçiyor. Yani hataları sıfıra indirmek lazım. Hata yapacaksınız. Ama bu hata ölümcül olmamalı. O nedenle barış hareketinin bu söylediğim noktalarının da incelenmesi lazım.*

Ç.S.: Komutanım şimdi bir algı var. Yunan yardım konvoyu gelecek gelecek gelecek. Kıbrıs'a baktığımızda ilk defa hava kara deniz müşterek bir harekât yapıyor ve çok başarılı. Peki mesela Muğla Valiliği'nin sorumluluğu yok muydu? Yunan konvoyu geliyor gelmiyor. Ben 32. Gün Yapımı Yeşil Ada Kıbrıs belgeseline bakmıştım. Türk dış işleri Yunanistan'a konvoy gönderirseniz vururuz diyor, Yunan dış işleri konvoy göndermedik bulursanız vurursunuz diyor. Türkiye kesin konvoy geliyor fikrine mi şartlandı. İlk hata orada mı başladı?

Ö.B.: *Orada başladı. Yunanistan cephesine bakalım. Cunta karışık. Kimse kimseyi dinlemiyor. Yunan general Ioannidis, ekibin başı emirler dağıtıyor. Girit'teki hava filosuna gidin taarruz edin diyor emri dinlenmiyor. Gitseler de çok az havada kalacaklar 20 dakika falan.*

Ç.S.: Beş dakika anca kalabiliyorlarmış.

Ö.B.: *Ondan sonra Selanik Volos'ta bir deniz üssü var. Orada bir amfibi hazırlıklar yapılıyor. Fakat vazgeçiyorlar. Böyle bir şey Türk- Yunan savaşına neden olur adaları da*

kaybederiz diyorlar. Dolayısıyla Yunan devletinin yönetenleri içerisinde emirleri dinlemeyen bir yapı oluşmuş. Bu yapı ile münferit hareketler yapılıyor. Sadece Türkiye’de kahramanlar yok. Yunanistan’da da kahramanlar var. İkinci Dünya Harbi’nde Yunan ordusunun İtalyanlara karşı gösterdiği mukavemet önemli.

-Ç.S.: İkinci Dünya Savaşı’nda Yunanistan’da Metaksas vardı.

-Ö.B.: Evet. Metaksas vardı. Yunanistan’da gönüllüler var. Feribotlara binip Kıbrıs’a gelmek istiyorlar. Bunları geri döndürüyorlar. En azından uçakla bir silahlı birlik göndermek istiyorlar. Bu sefer de Rum uçaksavarları gelen Yunan uçağını vuruyor. Levsos diye bir tank çıkarma gemisi var. 13 Temmuz’da Magosa’da Yunan alayını değiştirecek. Yola çıkarken darbe olunca duruyor. Atina’dan haber bekliyor. Çıkarma başlayınca Levsos aldığı alayla beraber Baf’a girmesi, o alayı da Kıbrıs’a indirmesi emri veriliyor. Baf’a geliyor. Aslında konvoy karışıklığının bir sebebi de bu. Levsos 20 Temmuz’da Baf’a geliyor. Yunanistan cephesi bu durumda. Yunanistan’ın yapacağı tek doğru şey denizaltı göndermek. Çünkü denizaltı silahı tehlikeli bir silah. Bir konvoyu saldırabilir rahatlıkla torpil atarak birkaç gemi batırması söz konusu olabilir. Zaten denizaltı tehlikesi bizim için önemliydi. Hep sonarlarla denizaltı aradık. Bir Rus denizaltısı yakalandı. Su bombası attık. Sahta çıkmadı. Sonra boğazdan, denizaltının geçişi deniz üstünden olur, denizaltı su üstüne çıkınca yelken dediğimiz güverte kısmının parçalanmış olduğu teyit edildi. Şimdi gelelim bizim cepheye. Bizim Kara Kuvvetleri diyor ki aman bu konvoyu yok edin. Bu askeri birlikler takviyeye gelirse benim kara harekatım zorlaşır düşüncesinde. Hava Kuvvetlerine büyük bir baskı yapıyor Genelkurmay. Bana göre ben de bir kurmay subayım. Böyle bir endişe de yersiz. Neden hava hakimiyetinin sizde olduğu bir savaşta, ada belli bir ölçekte coğrafi parça, dolayısıyla bunların çıkış yerleri belli. Limasol’dan çıkabilir, Larnaka’dan çıkabilir, Baf’tan çıkabilir. Üç tane liman var.

Ç.S.: Batı kıyılarından gelebilir.

-Ö.B.: Yani, siz bu üç limanı her zaman kontrol altına alabilirsiniz. Nitekim Girne’ye yaklaşan Yunan askeri birliklerini Hava kuvvetlerinin uçakları, tek tek tüm tankları zırhlı birlikleri vurdu. Yani böyle bir imkân kabiliyetine sahibiz. Dolayısıyla böyle bir takviye gelse cepheye gidene kadar mümkün değil imha olur. Bir kere burada bir hata var. İkincisi bizim de istihbaratımız çalışıyor. Yunanistan’da hazırlıklar mesajlar deşifre oluyor. Yunanistan ilk başta hemen çıkarma birliklerine hazır ol emri veriyor. Gerekli ikmallerinizi yapın diyor. Bütün bunlar Genelkurmay’a gidiyor değerlendiriyor, Yunanistan da bir konvoy hazırlığında diye. Ama 670 mil. O anda herkes hazır olsa 24 Temmuz’da gelebiliyor ancak.

Ç.S.: Dört gün!

Ö.B.: Düşünebiliyor musunuz siz 20 Temmuz’da Kıbrıs’a kapak atmışsınız, Yunanistan’ın da o gün anında her şeyiyle hazır harekete geçtiğini varsayalım, varış 24 Temmuz. Üstelik bu nereden gelecek. Ege’den gelecek. Ege’de bizim kuvvetlerimiz var.

Ç.S.: Üzerinde durmak istediğim nokta, kara istihbaratı var, deniz istihbaratı var, konvoy böyle bir şekilde gelse, geçeceği yerler de belli.

Ö.B.: Şimdi Mendirekte bir hareketlilik var. Jandarma postalarının gözetleme dürbünleri var. Bakıyorlar. Bu mesaj bir yerden bir yere giderken şekil değiştiriyor. Nasıl şekil değiştiriyor. Yahu Mendirek değil diyorlar. Mandrake burnu bu karıştırıyorsunuz diyorlar. On on iki tane GMS var ya bunlar GMS değil çıkarma gemisi diyorlar. Rapor öyle gidiyor. Fakat bu noktada ne yapmak lazım. Keşif. Keşif unsurları hemen çıkıyor. Burada bir eksiklik var. Deniz karakol uçakları henüz yeni envantere girmiş. Bunları kaldırıyorlar. Bunların hiçbir tanesi gözle keşif yapamıyor. Gece keşfi ve radarla keşif yapıyorlar. Radar keşfi yapıldığı zaman bir takım gemi toplulukları görüyorlar. Bu da nereden kaynaklanıyor, tabi biz olaydan sonra yorumluyoruz. O zaman da bunun aslında söylenmesi gerekirdi. Biz yasak bir saha ilan

ettik. Bu yasak sahaya Türk savaş gemilerinin haricinde kim gelirse gelsin batıracağınızı notamlıyorsunuz bütün dünyaya. Dolayısıyla bu notamı alan bütün ticaret gemileri hemen yön değiştiriyor ve ekonomik olarak en az yakıtla en kısa yoldan güneye inerek mallarını götürecekler. Gemiler bir koni gibi daraltılmış bir alana toplanıyor. Siz radarla keşif yaptığınızda ekranda gemi topluluğu görüyorsunuz. Gemi topluluğu görürken maalesef bir tane Yunan muhribi, kendi memleketine doğru Rodos tarafından geçiyor. Bizim gemilerin aynısı. Bu gemiyi de görüyorlar. Diyorlar ki koruyan gemiler bizimkilerin aynısı. Sonra bu sayılar çelişkili artıyor. Dokuz, on bir, beş gemi oluyor. Sabahleyin gün içerisinde baktıklarında konvoy dağıldı diyorlar. Çünkü gemiler kendi rotalarına ayrılmaya başlıyor. Bütün bunlara rağmen konvoy ilerliyor. Hava kuvvetleri keşif uçakları kaldırıyor. Fotoğraf keşfi yapıyorlar. Fakat fotoğraf keşfinin fotoğrafları değerlendirilirken bizim genç subayların bunlar bizim gemiler tespitleri üst makamlar tarafından ciddiye alınmıyor. Yukarısı hayır diyor. Akıl tutulması dediğimiz dava o işte. Çünkü kilitlenmiş herkes.

Ç.S.: Soru işareti olan nokta bu.

Ö.B.: *Yani siz bunu görmesenez bile neredeyse evet konvoy var yahu noktasına geleceksiniz. Deniz karakol uçakları bu hataları yaptılar diyelim. Hava kuvvetleri keşif uçakları hiç görmedi. Fotoğraf çekildiği zaman da fotoğraf incelemesi sonucunda Türk gemisi denmesine rağmen kabul etmediler. Neden? Yunanlılar Türk bayrağı çekebilir, Türkçe konuşan personel kullanabilir. İnanmayalım. Kanımca bu şuradan kaynaklandı. Kara muharebelerinde bunlar hep oldu. İkincisi Levsos dediğimiz gemi, Bağ'ıdaki sancaktarın anılarında, Türk bayrağı çeken bir gemi geldi biz çok sevindik buraya amfibi hareket oluyor diye sonra bizi topa tuttu diyor. Bir süre sonra teslim oldular o gemi oraya Türk bayrağı çekerek gitmiş. Demek ki kaledekilerin biraz daha laçka olmasına sebep olmak için. Tabi bunlar hep telsizle bildiriliyor Lefkoşa'ya. Böyle bir kavram var gemiler Türk bayrağı çekebilir diye. Şimdi muharebe pilotlarının masumiyetini sorgularken adam diyor ki gördüm diyor Türk bayrağı var. Ve atarken bombayı levyeyi şöyle kırdım denize attım bombayı diyor. Şüphede. Öbürü diyor ki gördüm ama sahtedir bu diye attım bombayı diyor.*

Ç.S.: Şimdi bizim ordunun envanteri de Yunan ordusunun envanteri de ABD menşeli. Truman yardımıyla başlayan bir süreç vesaire. Fotoğraf inceleyen subaylar. Yani Amerika'nın gemilerini alıyorduk. Türk muhribiyle Yunan muhribini ayırt ettiren özellikler var mıydı?

Ö.B.: *Çok var. Teknik bir konu Çok basit söyleyeyim. Gemilerin borda numaraları var. Bu numaraların siyah gölgeleri vardır. Bu gölgelendirme bile Türk Yunan gemilerinden farklıdır. İyi bir kıymetlendirme subayı onu görüyor. Türk gemilerini öyle iyi analiz ediyorlar ki kıymetlendirme subayları. Örnek vereyim gemilerin helikopter pistleri, vinçlerinin nerede olduğu bunları çok iyi biliyorlar buradan yakalıyorlar. Bu işin uzmanlarına sormak lazım. Yeter ki sağlıklı fotoğraf çekilsin.*

Ç.S.: Kocatepe olayında anladığım kadarıyla hatalar zincir gibi silsileyle gidiyor.

Ö.B.: *Öyledir genelde hatalar başlayıp ve bunu göremeyecek kadar kitlenirseniz, gerçekleri görmekte zorlanırsınız. Gerçekleri kabullenmekte zorlanırsınız. İkincisi yazıya dökülmeden ilgili kişilerin karşılıklı konuşmalarının tam anlaşılmadığını bu harekatta görürsünüz. Örneğin benim ve sizin demli çay anlaşıyorsunuz farklı olabilir.*

Ç.S.: Subjektif bir konu çünkü.

Ö.B.: *Dolayısıyla bu terminolojik bir ifadedir. Hava ve deniz kuvvetlerinin askeri kavramlardaki birlikteliğinin eksikliğini görüyoruz. Şöyle ki basit bir örnek vereyim. Deniz kuvvetleri olarak bir bölge dendiği zaman mesela İzmit bölgesi dendiği zaman Darıca'ya kadar olan kısım, 5-10 millik bir kısım. Genelde bu böyledir. Havacılara göre bölge çok daha büyük bölgedir. Çünkü yukarıdan baktığı için o kadar bir yer ona bölge değildir. Dolayısıyla bölgeye*

yaklaşmayınız dendiği zaman ben Baf bölgesine 20-25 mil mesafe olarak algılar ve yaklaşmam. Hava kuvvetlerine göre belki bölge Arnavut burnundan Baf'a 50 millik bir alandır. Dolayısıyla her şey söylendikten sonra yazılması lazım. Sözler sonradan inkara gelebiliyor. Hatta rahmetli Nejat Tümer'in anılarında "havacıların bizi anladığını zannettik" ifadesi var. Benim anlattığım bu daha fazla anlatmaya gerek yok. Ama şurada aslında iki kuvvetin de hatası var. Ama benim yaptığım incelemede hata payının daha fazla oranı havacılar da. Bunun en güzel kanıtı da beş saat gemilere taarruzu durduramadılar. Demek ki koordine sağlanamıyor bir çelişki var. Amiraller bunlar bizim gemilerimiz diyor, hareket devam ediyor. Ama günümüze kadar bu şöyle geldi. Deniz Kuvvetleri hep hatalı, Hava Kuvvetleri pür-ü pak. Ben bunun mücadelesini veriyorum.

Ç.S.: İddia edilen kusur deniz unsurları girmemesi gereken bölgeye girdi gibi.

Ö.B.: *Bir kere bize bir bölge, koordinat verilmedi. Bir 35. Enlem geçiyor devamlı. Diyelim ki verildi. Zaten biz 35. Enlemi geçmedik ki. Mareşal Fevzi Çakmak'ın gemilerin mevkilerini gösteren orijinal haritası var. Bir nüshası bende de var. 35. Enlemi geçmiyoruz. Deniz Kuvvetlerinin 35. Enlemin altına geçmeyin mesajı var. İnmiyor gemiler. İkincisi Hava Kuvvetlerinin çok önemli bir mesajı var. Bunu pilot arkadaşlara gösterdiğimde çok şaşırdılar. O mesajda Kocatepe'nin nerede olduğunu yazmışlar. Hava Kuvvetleri üslere diyor ki Türk gemileri burada, o meşhur konvoy burada diyor. Türk gemileri bayrakları çekilmiş, parolaları var, kuzey güney yönünde seyrediyorlar, konvoyu 30 mil mesafesindeler. Bu verilmiş. Bu verildiği halde kimse konvoyu gitmiyor.*

Ç.S.: Burada da pilotaj devreye giriyor.

Ö.B.: *Şimdi askerlikte şöyle emirler verilmez. Yüzen tahta parçası bile olsa vurun denilmez.¹⁰⁶ Akademide iki sene okuduk. Hedef tarifi. Beni konuşturmayın. Hedefiniz olur hedef somuttur. Ona ulaşmak için ne lazım geldiği için hazırlanırsınız. Böyle bir emir olamaz. Şimdi böyle olunca uçaklar kuzeyden geliyor. Altta bizi görüyor, aşağıda iki tane de ticaret gemisi. Bir kere bakın bir konvoy harekâtında gerek denizaltında gerek hava taarruzunda uçakların ana hedefi lojistik gemilerdir. Denizaltılar koruyan gemilerin saldırılarına rağmen tek amacı lojistik gemiye yönelir. İki günden beri konvoy lafı var. Konvoy ortada yok. O zaman o iki ticaret gemisini vur o zaman. Size asıl hedef olarak konvoy verildiyse iki saat sonra Baf'a limana saldır. Ne bulursan batır orada, taarruz et.*

Ç.S.: Komutanım şunu soracağım söz konusu ikmal gemileri, çıkarma gemileri gibi değildir. O ikmal gemisinin malzemesini boşaltması için limana gitmesi lazım. Hava Kuvvetleri'nin önceliği limanlar mı olmalıydı?

Ö.B.: *Bak sen sivilsin çok mantıklı bir soru sordun. Bunun sivil askeri yok ki. Düz mantık çıktı. Şimdi bir konvoy, hiçbir şey yapma bırak gelsin. On gemi beş gemi dört gemi. Bir yere yanaşacak. Adamlar inecek malzeme çıkacak.*

Ç.S.: En savunmasız anı olacak o.

Ö.B.: *Bunlar da hemen bir dakikalık iş değil. En az üç dört saatlik iş. Sonra bunlar cepheye gidecek. Baf'tan Girne'ye gidecekler. Otoyol yok. Bir tane yol var. Dolayısıyla sen bekle çıktığı anda iki filo kaldır adamları akbaba gibi vur. İkincisi, hiç gemi gönderme. Hava kuvvetleri de gönderme. Benim orada denizaltım var. Denizaltı sahası var. Denizaltılara emir verilmiş zaten. Varsa çık batır. Yasak sahaya da girme. Yani bir akıl tutulması bu işte*

Ç.S.: Seneler sonra bu hususlar neden görülmek istenmiyor?

¹⁰⁶ Özhan Bakkalbaşıoğlu bu kısımda metinde de yer verdiğimiz Emin Çölaşan'ın hazırladığı yazı dizisindeki Zeki Kılıç'ın ifadelerine cevap vermektedir. (Yz. Notu).

Ö.B.: *Bakın siz bir sivil olarak bir tarih öğretmeni olarak çok mantıklı bir şey sordunuz bunun için mektep medrese bitirmeye gerek yok. Niye böyle bir şey yapıldı. Sonra bu görev önce Deniz Kuvvetlerine verilmişti. Önleme görevi. Doğrusu bu olur. Yasak bölgeye savaş gemisiyle önlersin girme dersin batırırım dersin. Deniz Kuvvetleri diyor ki o saatte oraya yetişmeme imkân yok. Sürati var mesafe var bu matematiksel bir kural. O zaman Hava Kuvvetleri taarruz etsin. Sonra Deniz Kuvvetleri kalanları imha etsin. Hata burada aslında gerek yoktu.*

Ç.S.: Hava unsuru vurduktan sonra.

-Ö. B: *Son olarak şunu söyleyeyim. Hava kuvvetleri diyor ki biz size sorduk orada gemi var mı siz yok dediniz. Şimdi bakın bende deniz kuvvetlerinin bütün harekât mesajlarının çoğu var. Deniz Kuvvetleri her harekâtını Hava Kuvvetlerine bildirmiş.*

Ç.S.: *Muhaberat çalışmış diyebiliriz.*

Ö.B.: *Mesaj olarak yüzde yüz. Her saat başı yönetmelik olarak nerede olursak olalım gemilerin mevkillerini Ankara'ya bildiririz. Bunu yapan bir donanma ve bunu alan bir Ankara karargâhı, orada geminiz var mı diye bir soru alsa yanlış bir cevap verebilir mi? Bu bir. İkincisi yine aynı bölgede Baf'ın 20 mil kuzeyinde, bize taarruz edilen bölgenin 10 mil daha kuzeyinde, üç tane Rum hücumbotu çıktı biz onları tespit ettik imha ettik ve bildirdik. Nerede olduğumuzu, ne yaptığımızı. Dolayısıyla bizim orada olduğumuzu biliyorlar. Onların tek savunduğu bir teyp bandı. Efendim bir teyp bandıyla gelmişler. Sormuşlar deniz kuvvetlerine, işte bant burada. Şimdi İbrahim Fırtına komutanımız bir kitap yazdı epey bir zaman önce. Orada kuvvet komutanı bu teyp bandını soruyor. Teyp bandını kimse bulamadı. Diyelim bu gemilerin Yunan gemisi olduğunu varsayalım. Siz de gemilerin komutanısınız. Taarruza uğradınız. Rotanızı nereye çevirirsiniz?*

Ç.S.: Güneye çeviririm.

Ö.B.: *Bu bir alternatif başka nereye çevirirsiniz?*

Ç.S.: Batıya doğru ricat edebilirim.

Ö.B.: *Yunanistan'a doğru. Peki gemiler beş saat kuzeye gidiyor devamlı.*

Ç.S.: Anakaraya doğru geliyor.

Ö.B.: *Evet anakaraya. İki tane Yunan gemisi olsa ha babam bomba yiyor Anadolu'ya doğru mu gelir. Bu Levsos var ya Baf'a çıkarma yaptıktan sonra süratle Mısır'a gidiyor, Libya'dan dolaşıp Girit'e öyle gidiyor.*

Ç.S.: Ben de bunu düşünmüştüm.

Ö.B.: *Tek taraflı suçlamanın hiçbir sonucu yok. Sonunda birileri çıkıyor tek taraflı şeyleri çürütüyor.*

Ç.S.: *Komutanım son olarak şunları ilave etmeliyim, bu kitabı iyi ki de yazdınız. İlk harekât düzenlenirken daha ilk başta, birbirimizi vurma olasılığına karşılık bir şifre bir parola oluşturulmamış mı?*

-Ö.B.: *Hepsi var. Müşterek harekât merkezine katılan birliklerin müşterek parolaları var. Hiç sorun yok. O gün Birinci Taktik Hava kuvvetleri de harekâta katılıyor. Yani Yunanistan'a karşı bekleyen hava kuvvetleri riske sokup sırf bu konvoyu batırmak için 2. Taktik Hava Kuvvetlerine takviye için gönderiyor. Dolayısıyla bu takviye birliklerde o parola yok. İki, yine anılardan söylüyorum. Gemilerde IFFS cihazı vardır gemilerde. Elektronik sinyal yollarsınız. Uçakla örtüşürse dost musunuz düşman mısınız anlarsınız. Adamlar zaten Yunanistan'a karşı hazırlandıkları için o IFFS kodlarını almamışlar. Dolayısıyla ben kurulumu*

gönderdiğim zaman onu anlayamıyorum dost mu düşman mı? Sonuçta Adana’da bulunan birlikler parolada vs. hepsinde mutabık. Ama hariçten gelen takviyeye olarak gelen hava unsurlarının elinde Kıbrıs’ta kullanılan parola yok.”

SONUÇ

Kıbrıs Barış Harekâtı, Türkiye’nin Londra ve Zürih Antlaşmaları ile Kıbrıs üzerinde bulundurduğu garantörlük hakkının neticesinde gerçekleşmiştir. Yirminci yüzyılın Türk siyasi ve Türk askeri tarihi açısından en önemli olayları arasında yerini alan Kıbrıs Barış Harekâtı, seneler sonra dahi nihai çözüm tartışmalarının yaşandığı Kıbrıs üzerinde daima önemini koruyacaktır. Savaşlar tarihine bakıldığı zaman birçok muharebede ordular içerisinde dost ateşi sonucunda zayıflar verilmiştir. Hatta Kıbrıs Barış Harekâtı sırasında karşı cephede de Rum Milli Muhafız Ordusu, Yunanistan’dan gelen bir askeri kargo uçağını düşürerek bir başka hatanın parçası olmuştur. Türkiye, TCG Kocatepe’nin batırılmasıyla harekattaki en üzücü kaybını yaşamıştır. Bu söylem iddiadan öte bir tespittir. Türkiye’nin harekatta kara, deniz ve hava unsurlarının bir arada eş zamanlı kullanılmasıyla harp tarihine geçen başarısına elbette gölge düşürmeyeceği, harekata katılmış komuta heyeti tarafından seneler sonra hazırlanan belgeselerde ve anlatımlarda tekrarlanmıştır. Ancak, facialar ve felaketlerin toplumsal hafızada, zaferlere nispeten unutulmaya daha çabuk yüz tutması da ayrıca üzüntü vericidir. Hataların üstünü örtmek, facialardan ders çıkarmamak, doğal bir insan davranışı olarak görülebilir. Ama toplumların bu gibi esef veren olaylardan dersler çıkararak yeniden yaşanmalarını önlemek adına gereken tedbirleri alması gerektiği de yine bir o kadar doğal bir eylem olmalıdır.

Kocatepe’nin batırılmasından sonra sorumluluk kimlerdeydi sorusu bu hadisede en çok sorulan soru olmuştur. Gemiler yanlış yerde mi duruyordu, hava unsurları mı hatalıydı yoksa her iki kuvvetin de hatasının üzerinde savaş karargahında muhaberatın mı kaynaklanmıştı sorularına senelerdir yanıt aranmıştır. Hatıratlar ışığında hemen hemen her kesim kendi yaşadıkları ve bildikleri ekseninde anlatımlar ortaya koyarken Kocatepe’nin yasak sahada bulunduğu ve bu nedenle bombaların hedefi olmaktan kaçınmadığı iddiasını öne sürenlere karşılık Kocatepe mürettebatında olan isimlerin anlatımları ve belgelere dayandırdıkları çalışmaları, belki de en az sorumluluğun bölgedeki üç gemide olduğunu ortaya koymaktadır. Bu fikirden hareketle olduğunu tahmin ettiğimiz bir diğer husus Nejat Tümer’in de değindiği noktada bu gemilerin komuta kademesindeki değerli subaylar, ilerleyen yıllarda Türk Deniz Kuvvetleri’nde en tepeye kadar birçok önemli komuta kademesine yükselmişlerdir. Hava Kuvvetleri içerisinde ayrıca bir muhaberat eksikliği, yukarıda yer verdiğimiz söyleşilerden anlaşılmaktadır. Mütercimler’in aktardığı üzere de yaşanan aksilikler ve hatalar, Hava Kuvvetleri’ndeki genel kanı müşterek harekât tecrübesinin noksanlığıdır.

Kocatepe’nin batırılışında bütün anlatımlar birleştirildiğinde Ankara’daki Deniz Kuvvetleri Komutanlığı’nın teknik ekipmanının Genelkurmay binasına nakledilememesinden doğru harekât haberleşmesinde doğal bir kopukluk olduğu sonucu da çıkarılmaktadır. Israrla bir konvoyun geliyor olduğuna inanılması, Bakkalbaşıoğlu’nun kitabının ismine verdiği, Meker’in de kitabının önsözünde telaffuz ettiği akıl tutulmasına yol açmıştır. O andan itibaren silahlı kuvvetler nerede nasıl olursa olsun bu konvoyun vurulması fikrine göre şartlanmış ve bunun neticesinde Kocatepe kaybedilmiştir. Tek bir sorumlunun olmayışı, hatalar zinciriyle örülen hadisenin akabinde şu soruyu da gündeme getirmiştir. TCG Kocatepe’nin batırılması önlenemez miydi? Bu soru elbette ilk olarak yöneltilen sorumlu kimdi sorusundan sonra gelmektedir. Bunun yanıtı da istihbarat ve haberleşme ağının ancak doğru işletilmesiyle olabileceğidir. Zira hava unsurlarının saat 17.00’den sonra vurmaya devam etmesi, Türkiye’nin bölgede arama kurtarma faaliyetlerine ilk anda başlayamaması şunu ortaya koymaktadır ki tıpkı

1964'te Türkiye'nin silahlanması Kıbrıs'a yönelik bir harekâtı kısıtlamış ve Türkiye böyle bir harekatta o ana kadar hazırlıklı olmadığı anlaşılmışsa, bu harekatta da olası bir dost kuvvet ateşine karşı gereken tedbirler tam manasıyla alınamamıştır. Ege bölgesine doğru konuşlanıp vazifelendirilen uçaklarda harekatta kullanılan parolaların bulunmayışı da bu gerekçe içerisinde görülebilir.

TCG Kocatepe'nin ardından çalışma boyunca anlatımlarına yer verilen komutanların altını çizdikleri bir hususu hatırlatmakta fayda vardır. Harp esnasında hemen her şey muntazam şekilde plana bağlı kalmayabilir ve anlık kararlar çok önemlidir. Hatalar kaçınılmazdır. Bu hataları en aza indirmek ve hızlı, yerinde kararlar alarak muharebeyi kazanmak bir kabiliyettir. Türk Silahlı Kuvvetleri bu kabiliyette olduğunu defalarca ispat etmiştir. TCG Kocatepe'nin şehitlerinin ve gazilerinin anılarının anıtlştırılması ve bu hadisenin toplumsal hafızada canlı tutulması bir kusurun durmaksızın öne çıkarılması anlamı taşımamalıdır. Bu hareket bilakis bir toplumun bütün fertlerine verdiği değeri ortaya koyacak bir davranış şeklidir.

EKLER

Kocatepe Muhribinin ABD Donanmasında görevli olduğu döneme ait fotoğraflar

Kaynak: <http://kaanaltin.com/kocatepe.html>

E. Kd. Kur. Yr. Özhan Bakkalbaşıoğlu ile 14 Eylül 2024 tarihindeki söyleşi

KAYNAKÇA

6-7 Eylül Olayları Fotoğraflar – Belgeler Fahri Çoker Arşivi, Yay. Yön. Zafer Karaca, Tarih

Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2005.

Agun, Hüseyin, *Demokrat Parti İktidarının Kıbrıs Politikası 1950-1960*, Demokratlar Kulübü Yayınları, Ankara, 1997.

Alasya, Halil Fikret, *Kıbrıs Tarihi ve Kıbrıs'ta Türk Eserleri*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1971.

Akın, Fatih, *Türkiye'de Azınlık Politikaları & 6 – 7 Eylül 1955 Olayları*, Kum Saati Yayınları,

Armaoğlu, Fahir, *Türk Dış Politikası Tarihi*, Kronik Yayınları, İstanbul, 2018.

Aydın, Suavi – Taşkın, Yüksel, *1960'tan Günümüze Türkiye Tarihi*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2015.

Bakkalbaşıoğlu, Özhan, *Kıbrıs Barış Harekâtı TCG Kocatepe Nasıl Battı (Bir Akıl Tutulması)*, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2020.

Başara, Levent – Güvenç, *Serhat, Kıbrıs İçin Havalandılar "G -Günü"*, Kronik Yayınları, İstanbul, 2022.

Bekarlar, Faruk, *Kıbrıs Sorunun Doğuşu Menderes Dönemi Türk Yunan İlişkileri*, Arayış Yayınları, İstanbul 2006.

Birand, Mehmet Ali, "Yeşil Ada Kıbrıs" Belgeseli, 1989 TRT.

Clark, Tommy, *Kısa Kıbrıs Tarihi*, çev. Ekin Duru, Say Yayınları, İstanbul, 2020.

Çavdar, Tevfik, *Türkiye'nin Demokrasi Tarihi 1950'den Günümüze*, İmge Kitabevi, Ankara, 2008.

Fırtına, H. İbrahim, *Alçalmadan Yükselenler*, Kırmızı Kedi Yayınları, İstanbul, 2020.

İsmail, Sabahattin – Birinci, Ergin, *Atatürk Döneminde Türkiye-Kıbrıs İlişkileri 1919-1938*, KKTC Mili Eğitim ve Kültür Bakanlığı Yayınları, 1989.

Kaynak Kişi: Özhan Bakkalbaşıoğlu, 1948 İstanbul Doğumlu, Deniz Harp Okulu Mezunu, İstanbul'da ikamet etmekte, Görüşme Tarihi: 14 Eylül 2024.

Keser, Ulvi, *Kıbrıs'ta Türk-Yunan Fırtınası (1940-1950-1960-1970)*, Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 2006.

Kolutek, Mikail, "Kıbrıs Barış Harekâtı'nın Artvin Gazetelerine Yansımaları Üzerine Bir Basın Kritiği, Dr. Cezmi Karasu Armağanı: Ustaya Saygı, Gazi Kitabevi, Ankara 2021, ss. 155-184.

Kulaç Hasan & Selçuk Erdurak, *Bir Komutan Bir Yaşam (E) Ora. Nejat Tümer 10ncu Deniz Kuvvetleri Komutanı*, Dz. K.K. Basımevi, Ankara 2008.

Meker, İsmail, *Kocatepe Batarken Cehennemde Ateş Kardeşliği*, Papirüs Yayınları, İstanbul, 2021.

Mütercimler, Erol, *Kıbrıs Barış Harekâtının Bilinmeyen Yönleri: Satılık Ada Kıbrıs*, Alfa Kitap, İstanbul, 2024.

Sarı, Çağhan, "6-7 Eylül'ün Ezberi Sabri Yirmibeşoğlu", *İhtimal Dergisi*, Ekim 2016, S.5, s.8-11.

Serter, Vehbi Zeki, *Kıbrıs'ta Rum-Yunan Saldırıları ve Soykırım*, Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2008.

Sonyel, Salâhi R., *Gizli Belgelerle Kıbrıs Sorunu Kaygılı Yıllar (1974-1975)*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 2014

Tenşi, Murat Tevfik, *Kıbrıs Darbesi Yunan İstilas 15 Temmuz 1974*, Gülnar Yayınları, Ankara 2023.

Turan, Şerafettin, *Türk Devrim Tarihi V*, Bilgi Yayınevi, Ankara, 2002.

<http://kaanaltin.com/kocatepe.html>

<https://www.sozcu.com.tr/kocatepeyi-nasil-batirdik-bombalayan-pilot-anlatiyor-wp7747686>

<https://www.sozcu.com.tr/kocatepeyi-nasil-batirdik-gemi-komutani-anlatiyor-2-2-wp7748532>

<https://www.sozcu.com.tr/kocatepe-batarken-genelkurmay-harekat-merkezi-4-wp7749559>